

UNIVERSUL LITERAR

Sufl conducerea D-lui N. IORGA

Clopotnita bisericii Manea Brutaru din București.

Desen de Horia Teodoru

Conceptia românească a creștinismului

Idei dintr-o conferință la Galați (8 Noembrie)

de N. IORGA

Orice religie influențează nația care o primește, dar nu e ea mai puțin adevărat că nația însăși împărtășește ceva din sufletul ei religiei pe care a primit-o și care, astfel, se transformă pentru a-i sămăna.

Creștinismul românesc, în amindouă înfățișările lui, cea ortodoxă, mai mare și mai veche, cea unită, mai mică și mai nouă, a suferit și el prefaceri adânci îndată ce și l-a însușit nația noastră sau, mai bine, prin aceasta unele însușiri au ieșit mai tare în lumină față de altele.

Să observăm în adevăr aceiași religie a lui Hristos, în această formă răsăriteană, la alte neamuri și ușor se va vedea că aceia ce au luat ele dintr'însa, aceia ce au desvoltat mai ales, aceia ce au adăugit nu se întilnește și în forma pe care am dat-o noi acelei „legi” dumnezeiești a neamului nostru.

Pentru Greci, ca popor, și religia e un prilej de nesfârșită discuție filosofică, de cercetare asupra noțiunilor, de rafinare a formulelor, de apariții a interpretărilor. Vechiul Bizanț cu aceasta și-a trecut vremea, de și supt înfățișarea certei dintre Arieni și Niceeni de ai lui Atanasie, dintre cei pentru Hristos „homoiusios” și Hristos „homoiusios” se ascunde o veche, o neîmpăcată rivalitate între provincii.

Pe noi însă aceste arguții și gilcevi ne lasă indiferenți. Un exemplu: cînd, acum cîțiva ani, anume patimi au pus față în față pe episcopii Safiron și Atanasie, unii teologi bucovineni, crescuți la școala germană, au vrut să dea acestui incident pe care o mină energetică putea să-l suprima imediat, un caracter de antagonism dog-

matic. Un agent al propagandei catolice s'a amestecat. Dar opinia publică nu s'a lăsat ciștigată, ci s'a dat cu scîrbă înapoi.

O pompă splendidă întovărășește, după străvechi practice bizantine, biserica Grecilor de pretutindeni. Din iubire pentru frumos, și Romînilor li place această strălucire. Dar, socotînd-o și cuvenită unor anume trepte arhieresti, ei nu vad înaintea de toate ceremoniile Vlădicilor: mitre de aur, engolpionuri cu pietre scumpe, azi false, aurul odăjdiilor, sculptura de metal a cirjei. Temeiul pentru acești oameni, cari nu sînt de cetate, ci de sat, rămîne smeritul prest, bietul popă de sat, adevărat șef al obștii înaintea căreia slujește și în fruntea căreia stă de drept înaintea tuturor. Se vede că de acolo de la țară vine toată vloga neamului, și astfel Biserica însăși de acolo și trage toate puterile. Nu e o întîmplare că întăiul Patriarh românesc e fiu de țeran din părțile Bistriței ardelenene și că, precum a spus-o cu mîndrie, și a început ca dascăl de sat strălucita carieră.

Despre Bulgari s'a spus că religia e la dîșii lucru secundar, și, cînd se gîndește cineva la ofertele, din motive politice, de a trece la catolicism, precum și la alte manifestări, trebuie să admită, cu toată splendoarea catedralei din Sofia, acest fel de a judeca. La Sirbi, Patriarhul era la Carlovăț, pe pămîntul Suveranului habsburgic și soborul care l'încunajura sta supt aripile vulturului apusean cu două capete. Răscoala lui Caragheorghe, care, începînd de la 1804, a lucrat la întemeierea Statului național sîrbesc din epoca modernă, a fost făcută,

cu o singură excepție, de țerani laici, fără preoți.

Pe cînd Romîni au primit totdeauna de la Biserica lor inițiative pentru viața politică și socială. De aici, Mitropolitul îndreptînd pe Domn; de aici, preotul sătesc ducînd mai mult decît odată pe ai săi la luptă.

La Ruși, Biserica oficială era favorisată, încărcată de onoruri, copleșită de daruri fiindcă servia țarismul. Alături, o frumoasă încercare de a da un creștinism popular liber, ca în scrierile preotului Petrov. Apoi, azi, libertatea s'a refugiat în vechea Biserică roabă, cum a fost până la moartea Patriarhului Tihon, iar sovietismul și-a fabricat o falsă Biserică «vie», care e pentru dîșii un instrument de domnie.

În țerile noastre niciodată, chiar în greșelile reformelor laice din ultimele timpuri, n'a fost o astfel de aservire a religiei naționale și n'a fost deci nevoia unei opoziții plecate din nemulțămirea poporului.

Avem deci un creștinism țerănesc, democratic, deschis oricui, așa cum cere și tradiția noastră politică. Avem un creștinism care dă poporului și ce dorește acesta, din care cauză și până azi Unirea cu Roma, făcută pentru scopuri de interes ale preoțimii, n'a putut izgoni nici ritul nici limba, nici vechea rugăclune, nici chiar formula purcederii Sfîntului Duh, în Crez. Avem un creștinism care nu se închină Statului și nu cere Statului a i se închina. Iar, prin nesfârșita iubire de frumusețe a acestui neam, avem un creștinism care a dat în construcții, în icoane, în odăjdii, în odoare, în cărți acea sintesă interesantă de artă pe care, ieri, o privia cu stimă și simpatie critica cea mai exigentă a Europei apusene.

N. IORGA

PLECARE

Lut Dimitriță

*Supt un suris de toamnă limpurie
Zvirliam cu bătu 'n nucul din ogradă.
Să cadă unele din crengi grămadă
Cu sutele, pin' se'mplina o mie.
Imi zise tata:*

*— Lasă-le acum,
Gătește-le ca să pornim la drum:
Tu știi că mergi, la tirg, la 'nvățătură,
Hai, suie-le alături în trăsură.*

*Și, pe cînd tata da cu biciu 'n cai,
Simțiam cum crește-al lacrimilor val
Indurerat de ce lăsam acasă;
Iar soarele, de cîndă că mă duc,
Legindu-și frînghia lui de mătasă
Se spinzura în crengie de nuc.*

Volbură Poiana

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu“

de I. Agirbiceanu

Dar căldura aceea bună din inimă nu-i mai păra-ia, dimpotrivă creștea mereu. Se simțea zbăt de pământ, supt o piatră de moară, și totuși nu se prăpădia: căldura aceea, din care fîștau mari raze de lumină, nu-l lăsa să moară. De odată simți o ușurare: Cine ridicase piatra? Un gând îi veni limpede: „Tu ești nimic, dar Eu este totul. Școală te!“.

Vasile rămase uimit: văzu gîndul acela, îl citi ca în slove de lumină. Se ridică dela pământ, dar de-odată îl umplu o negrăită durșie. Se lăsă în genunchi, cum facu de-a itea ori în seminar, și începu să plîngă cu amar.

— „Tu existi și ești cu mine, Doamne“, șopti fostul cleric, apoi se culundă într'un plîns nepotolit. Din cînd în cînd se auzia cite-un cuvînt din acele pe care le spușea în tîmna celui a cărui a ingere o simțise în nenorocirea lui fără hotar. Mă adeseori se putea înțelege cuvintele: „Tu ești totul, eu sint nimic!“.

În dimineața următoare, ploaia căzură și dăse o ploaie rece. Începușe Noembrie. Norii grăbiți și plumburii plutiau greoi. Vasile se sculă în zorii zilei. Merse la birou, lucră o vîntă la noșă, apoi se dușe la lo-

cuinta părintească, puse pe-un prișonier rus să inhame caii la trăsură, și se oprî cu ea înaltea locuinșii sale.

— E nevoie să mergem numai decît până la oraș, Vilma, zise el cu glas răsunător, dar plin de voință și de semnatate.

Vilma păli. Andrei se uita mirat la Vașile; nu-l mai recunoștea. Iștinea trupul drept, și privirile lui era limpede acum. Nimic nu mai nrdea în ele. Numai o voință neclintită, ca un tăuș de oțel lumina în ochii lui negri.

— Nu te speria. Nu-i nici un rău zise el Vilmei. Mamă-ta are să ni vestească ceva foarte însemnat. Dar Vilma nu se speriasse de vestea mergerii la oraș, ci de infățșirea schimbătă a lui Vasile.

— Poate să-ți spună și ție. Nu mă duc, zise Vilma în șă.

— Voiam să-ți cruș o durere Dar văd că nu-mi foșosește minșu a. Mamă-ta e bolnavă, Vilma. Am primit acum un avis la telefon. Și vrea să te vadă numai decît. Căruța aștea tă în drum. Te rog, să te pregătești în grabă. Eu am să-mi caut niște ș risori. Și Vasile eșind, intră în odașia lui. Văzu sticla cu rachiu neatînsă pe masă, și se autremură. Apoi începu să caute

după niște hîrtii în sertarul mesei sale de scris.

Andrei și Vilma nu putură spună multă vreme un cuvînt. Se uitau cu priviri e dușe în mari depărtări. Nici e ei nu se vedeau.

Vilma, după înțînirea cu Andrei la pădure, începu să-l urască pe Vasile. Întîiu crezu că ura izvoraște din teama că Vasile va afla cărările ei. Dar după ce începură ploile de toamnă, ofișerul nu mai eșia la vinăoare. Parăși vînarul hiar înainte d-a începe vremea rea: Vilma pornia aproape în fiecare zi după dînsul. Nu căuta cărări doșice, nu se feria de oameni, ținea morșș să se întoarcă alătura de dînsul, la orașul lui chiar.

Andrei nu putea înțelege nepășsarea Vilmei. Căzuse dintr'una din cea mai curată nevinovașie în prăaștia desfrîi lui, în care nu se ajunge decît după ani de amorșșire a simșșului moral prin căderi mereu repetate? Se ascunsese din nașștere, ceva bolnăvicioș și corupt în femera a-easta atit de pușșnică? Sau Vilma înăș nu-și dădea sama de fapta sa?

Trebuia să iea dînsul mășșuri de prevedere și nu era greu să le găș ască. Notaru: dădea tot mai rar pe acasă. Iar vremea cit o petreșca în crășma Mărgineanului, cei doi șșiau că sint în deplîmă siguranță.

Numai de lelea Ana era mai greu să se păzească. Bătrîna ișș făcea tot mai des de lucru pe la locușșia Notarului, intră totdeauna fără să bata la ușe, și adeseori ochii ei cercetători se lviau în dunga geamurilor care dădeau în spre curte și grădină.

Vilma, după întîiul păcat, crezu că ura ei împotriva lui Vasile nașște din teama ca el să nu-i afle cărările. Dar simșșia îndată că teama aceasta nu era decît o adere de vînt trecător, o undă fără viață care nu tulbură adîncul, fi ndcă nu pornia din adîncurile fiinșșii sale. Se convîșșe că ea nu se teme nici de șșpionările soacrei sale, pentru că nu află de l păș să iea nici o mășșsură de apărare. Putea incuia în orice vreme ușă odășșor, ar fi putut astupa ferestile, dar ea nici nu se gîndia să se ascundă.

Șșși totușși ura față de Vasile creșștea mereu. Dela o vreme începu să-șș simșștească izvorul: îl vedea pe Notar ca un bolnav greu și înghețat în calăa fericirii sale. Nu-șș putea da seama cum o împieșșeca Vasile în drumul fericirii! Dar simșșșia că dacă n'ar fi el, ea s'ar putea cufunda eu mult mai adînc în

valurile acele senine de lumină și căldură.

Erau intile licăriri ale renașterii de conștiință, ale glasului lăuntric ce-i spunea că greșește. Aceste licăriri crescuseră cu trecerea vremii, dar Vilma nu le înțelegea conștient, ei numai supt forma urei mereu în creștere, față de bărbatul său.

Cînd se hotări să-i pună la îndemînă intia stiță cu băutură tare, Vilma simți intia teamă adevărată în viața ei. Se bătu cu gîndurile, se frămîntă ziua întreagă. Iar seara, deși era întuneric bezna în iatac, ea intră tiptil, cu multe precauțiuni, ca și cînd ar fi avut conștiința că săvîrșește o crimă.

Andrei Vasilievici Petrov trăi cîteva săptămîni cufundat în deliciale iubirei proaspete, tinere. Erau ceasuri cînd uita de situația reală în care se află, uita de războiu, uita de Rusia. În conștiința lui avea o mîngiere, afla o desvinovățire în faptul că el se împotrivi, luptase din răsuperi împotriva acestei iubiri. Numai Vasile ca o arătare de groază pentru oșter, deși nu l-a înfruntat o singură dată, îl trezia uneori la realitate.

Cu trecerea vremii însă Andrei începea să se gîndească, tot mai des la nenorocirea patriei sale. Veniau, pînă la el, știri tot mai rele, tot mai pline de groază din Rusia.

Indepărtările lu trecătoare, Vilma le simțea numai decît. Îi făcea mustări, după cari flacările iubirii izbucneau și mai mistuitoare. El îi jurase că nu-i însurat, că va lua-o cu dînsul în Rusia, și Vilma începu să învețe cu sîrguință rusește.

Oșterul însă simțea tot mai poruncitor indemnul de-a părăsi de acum, cu Vilma, locuința lui Vasile. Un simțămînt de bărbat și o senzație tot mai puternică de proprietățioșire nu-l mai lăsa liniștit. Dacă în locul Notarului ar fi fost alt bărbat! Dar aces a, cu resemnarea lui superioară, cu noblețea iubirii lui, nu era vrednic să fie bătaie de joc, și încă aici în casa lui. Lui Andrei i se părea că murdărește ceva foarte curat. Dar niciodată nu cuteză să-i spună Vilmei gîndurile sale. Unde s'ar fi dus cu ea acum?

Numai după ce Vasile se dău la băutură, Rusul se mai liniști. Își zicea: Pentru el e tot atât! Pentru el nu mai există mințuire! Va bea poate și mai năprasnic dacă vom pleca noi de aici.

Andrei și Vilma rămaseră multă vreme tăcuți după ce Notarul părăsi odaia. Amîndoi aveau sentimentul că s'a petrecut ceva de-o însemnătate hotărîtoare pentru ei. Sen-

timentul acesta se născu din impresia adîncă ce li o făcu noua înfățișare a lui Vasile. Da, era tot slab și desirat, dar părea că mai crescuse, părea că întreaga lui ființă e încordată de o putere nouă, de o voință care nu știe ce-i întorcerea. Și totuși niciunul nu se sperie de această nouă înfățișare: vocea lui era limpede, fără nici un ascunziș care să arate urmă de patimă. O, de sigur, Vasile nu se gîndea să-i ucidă pe nici unul din ei! Dar ce voia să facă? Că trecuse peste pragul hotărîrii, pentru cei doi nu mai putea fi nici o îndoială.

— Gătește-te de drum! zise într'un tirziu Andreiu Petrov. Poate se va lămurî într'un fel întreaga situație în care ne găsim.

Vilma avea cu totul același sentiment. Încă de mult aștepta și ea o lămurire, dar ce anume și cum se va produce, nu-și va putea da sama.

Începu să se îmbrace.

XI

Vasile Grecu nu avu să caute mult în masa lui de scris pe care o ținea mereu încuiată. Află într'un coș, unde le știa legate cu fundă albastră singurele trei scrisori pe care le avea dela Vilma, și în care el crezu odată că descopere dragostea ei. Erau din vremea logodnei lor, și trimise lui Vasile dela oraș, în răstimpul cît stătuse Vilma la matusica sa. În ele Vilma îi scria cît a înaintat cu pregătirile pentru cununie, de unde a comandat mobila, cît e de frumoasă și de solidă, cît e de harnică matusica, cum murmură în casă mașina de cusut. Erau scrisori cuvîncioase, în care fata abia-l întreba ce mai face și dacă nu avea vr'un drum la oraș!

De cite ori nu le cetise el și înainte și după căsătorie, vînd să descopere în rîndurile acelea convenționale un semn al dragoste Vilmei! Le cetise de citeva ori chiar după ce începu să se dea băuturu de rachou. Deși în timpul din urmă nu mai descoperi în ele nimic, și le simți întreg pustiul, totuși nu putu să se despartă de ele. Părea că tot mai sperează în ele, părea că tot mai pot ascunde o taină!

Dar acum nu mai avea nici o nădejde. Pustiul pătrunde din ele rece, înghețat, încît Vasile nici nu mai cutează să le deschidă. Leținu un timp în mînă ca pe niște fructe moarte, uscate. Lacrimi grele, curgînd în tăcere, picurară cu sunet pustiu pe plicuri.

Apoi, cu pași șovăitori, se apropie de cuptor, aprinde un chibrit

și le dădu foc. Îl arse ceva și pe el, ca un fier roșu, în inimă, și gemu înnădușit.

— Sărac de mine! Să-măne scrisori! Zise el ridicîndu-se. Cînd părăs odaia avea senzația că se desparte pentru totdeauna de Vasile Grecu cel care a trăit pînă în clipa asta.

Cît ce trecu pragul însă, trupul lui se îndreptă, în priviri îi apărî lumina aceea de oțel sur, aspră, tăioasă.

— Dumneata, domule Petrov, mă vei aștepta aici... spuse el oșterului întinzîndu-i mîna.

Ieșiră în mizguirea de afară. Ajută Vilmei să se urce în trăsura; apoi se avîntă și Vasile lîngă dînsa, Sluga ridică e biciful.

— N'ați mai li putut amina? Pe o vreme ca asta!, zise Andreiu, simțînd o lungă înfiorare de frig.

— Nu se poate, e lucru grabnic!, zise Vasile.

Caii porniră. Andrei urmări căruța pînă dispăru la o cotitură. Vilma nu-și întoarse o singura dată capul. Credea într'adevăr că mama era bolnavă, și îngrijorarea făcu să nu se mai gîndească la ceea ce el a fămas în drum, mai așteptînd un semn? Era pătrunsă, ca și ea, că are să se întimple ceva hotărîtor pentru amîndoi?

Oșterul intră în casă, gîndindu-se: cum s'a schimbat așa de odată Vasile? Parcă a căzut de pe el un vestmînt greu de lut. E mai tînăr, e mai bărbat, e chiar simpatic acum! Frumusețea bărbătească o timorută hotărîrea? Din fața lui radia acum ceva superior și imperceptibil, care îi făcea nespuse de atrăgător și în aceeași vreme îndemna la respect. Dar ce voise să spună cu cuvîntele: dumneata să mă aștepti aici?

Abia ieșiră dintre finețe, pe drumul înnegrit de ploaia deasă, și Vasile, pipăindu-se în buzunar, scoase un strigăt de umire

— Of! cum mi-am uitat! O, rește, Nicolae. Tu să te întorci cu scrisoarea asta, zise el, scoțînd o epistolă din buzunar, și mergi cu ea ață la părintele. E o știre de la frate-mieu. El a sosit pe o zi la Sebeș. Încă azi trebuie să fie pîrntele a-olo, da-ă vreau să se întîlnească. Treci prin ocoale, caii părintelui sint la pășune. Prinde-i și îndată să fii în sat.

— E, și dumn'ata o să aștepti aici în mijlocul hotarului pînă mă înaporez? zise sluga de pe căpră, cu capul întors spre Vasile. Să așteptați aici în ploaie?

— Coboară-te și pornește! zise,

SONETE

Pelsaj

*Infipie 'n zări, căpitele de fin
Imi par călugări îmbrăcați în rase
Ce își trimit cîntările sfoase,
Spre cerul nevăzutului stăpin.*

*Din larguri, respirînd ca un plămîn,
Nemărgenirea 'n visele-i frumoase
A tresărit, și șoaptele-i pioase
S'au contopit într'un fior păgîn....*

*Voluptos se'naltă'n zări parfumul
Atîtor flori ce-au împlînzit cărarea....
Și stelele mi-au argintat tot drumul....*

*Cu ochii'nchiși cetesc ca într'o carte
Și simt cum se'nfioară depărtarea,
Iar luna-și zvirle vâlul într'o parte...*

Năzuință

*O, cit de strîmtă este eolivia,
In care sufletu-mi nebun se zbate
Ca un vultur cu aripete tăiate
Pe care l'a învins zădărnicia...*

*Pe fruntea mea e scrisă veșnicia
De zbucium, de iubire și păcate;
Cu cite-un strop eu mă răstring în toate,
Și soră 'mi-este nestatornicia...*

*O de-ași putea, povara mea de lut,
Cu tot ce m'a iubit sau m'a durut
S'o zvirle în fața celui ce nu iartă,—*

*Stăpin, în infinit m'aș innălța,
Și 'ndrăgostit de visul mieu de artă,
Aș încrusta pe cer iubirea mea...*

Dem. Gálman

Notarul cu asprime. De noi nu purta grija! Parcă eu nu știu mina cailor? Dă hățurile!

Sluga-i dădu hățurile pe care le ținea înfășurate în jurul minii, sări de pe capră, iar Notarul, nemștin-du-se de lângă Vilma, dădu biciu cailor.

Vre-o jumătate de ceas fugarii fură ținuți în trap. Cernerea ploii contenise, dar negurii mari, l'ptoase, pluteau aproape pe pământ, pe ummerii dealurilor. Intrară în mirșite triste, ruginite, nverzite călceate în picioare de cizmele satului. Ajunseră între lanurile unde fusese porumb, și care arătau acum co-

toare scurte. Unde și unde piramide de jipi mai dădeau viață pustie. Ați hotarului. Pe una un uliu mare, cenușiu, ședea de veghe. La apropierea căruții își lăsa și rar din aripile-i lungi și trecu pe-o piramidă mai depărtată. Ciori singuratece treceau uneori pe aproape de pământ cu un fișit domol.

Drumul era tot mai tinos, plouase și bine pe aici. Tina neagră se pindea de roți, îngropînd până la deformitate raturile de fier, obezile.

Până la plecarea slugii, Vasile și Vilma schimbă câteva cuvinte. Vorbiă despămoșile printr-o care treceau, ale cui erau, ce fusese să-

mănat în ele. Vorbiră despre ploaia ce se pusese. Apoi tăzură.

După ce sluga porni, tăcerea stăpîni mai departe între cei doi soți. Vasile vorbea din cînd în cînd cu caii, indemnindu-i. Din porumbiști drumul apuca la deal. Se apropiiau de pădurea Valea-Plopului, unde începea hotarul Secuimilor. Coama ei ruginită se ivia de după muchia dealului.

Vilma nu-și făcu niciun gînd cînd Vasile trimisese pe slugă în sat. Dar acum, văzînd pădurea, avu un fior de spaimă. Pentru ce-l trimisese pe Nicolae în sat? Nu era minciună scrisoarea aceea? L-a trimis pentru ca să rămînă singuri? Vilma nu crezuse că mamă-sa e bolnavă, dar acasă totuși se mai indoia. Nu ar fi cu neputință. Dar în clipa asta simți hotărît că nu pentru mamă-sa o porni Vasile de acasă. Ce voia cu dînsa?

Nu-și putea lua ochii dela pădurea ce se ivise pe deal. Poate... vrea să mă omoare acolo în pădure? Privi jur-împrejur: nu văzu suflet de om. Intreg hotarul era pustiu. Voi să tipe, dar glasul îi muri în piept. Se înțepeni pe perna trăsorii ca și cînd, în felul acesta ar fi putut să o oprească.

Vasile lăsă caii la pas.

— E greu drumul, zise el. Voacea-i era clară, liniștită, limpede. Vorbi cu glasul lui de azi dimineață. Vilma se mai liniști. Trebuie să-i lăsăm la pas. De altfel o să ajungem destul de repede. Am venit bine pînă aici.

Vilma îl privi c'un fel de recunoștință: nu era nimic dușmănos în glasul lui. Un suspin de ușurare se înălță din pieptul ei delicat.

— Acum putem vorbi în liniște, Vilmo! Sintem numai amîndoi și Dumnezeu de-asupra. Și, mai întăiu, pentru a te liniști deplin, te rog să mă jerti că am mințit și a doua: mamă-ta nu e bolnavă.

Vilma își înclină capu 'n piept, ca și cînd ar fi zis: Am știut. Am simțit că e vorba de ceva mai grav. Cău înaintau la pas. Trăsura nu făcea niciun zgomot.

Vasile vorbea de la început cu destulă ușurință. Dar, cu cit trecea vremea, glasul lui era tot mai sigur, mai armonios.

— Și pentru ce trebuia să pleci, Vilmo? Nu puteam să te las să ajungi o criminală. Iubirea mea,— să nu te superi că mai pomenesc de ea—nu te putea lăsa să cazi așa de jos. Nu m'aș fi putut minții nici în mormînt. Înțelegi la ce fac alăste, nu-i așa, Vilma?

Femeia înlemnise. Nu putu avea

nicio mișcare, nu putea răspunde cu o singură privire.

— Simțiam că ai început să mă urăști, continua Vasile. Dar ura așa fi putut-o îndura. Era vorba de mine, de suferința mea. Dar vad că ai început să-mi pui la îndemână rachiul: nu mai era vorba de mine. Erai în joc tu, cu tot sufletul tău, cu toată viața ta. Erai gata să-ți încarci sufletul cu o crimă. Atunci am simțit că a sosit clipa să dispăr din drumul vosru cu dășă-vlășire, să nu vă mai pun nicio piedică iubirii. Nu mă lasă sufletul să te vad căzând așa de jos.

Vilma tăcea mereu. Devenise palidă ca o moartă și respirația ei abia i se mai simțea. Vasile nu-i puneă întrebări, nu-i aștepta răspunsurile, nu o privea, ci în răstimpuri, ca și când s'ar fi oboșit, tăcea, îndemna cu vocea blândă ca a lui, și apoi continua.

— Eu trebuia să plec mai degrabă din drumul vosru. A fost o fatalitate să vă întâlniți? A fost un noroc? Cine știe! Eu, copilă mea, mi-am dat prea tirziu s'ama că tu nu mă iubești. Nu ești vinovată. Iubirea nu se poate porunci. Și apoi tu erai o copilă poate nici nu știai ce este iubirea, poate nici nu-ți dădea s'ama de mă iubești ori ba. Te rog, Vilma, dacă poți vorbi, dă-mi o mângiere: Nu așa că, de știai că nu mă iubești, nu veniai după mine?

Pentru întâia oară Vasile își coborî privirile întrebătoare asupra nevestei sale. Vilma rămase multă vreme nemîșcată, cu capul în pământ. Numai în răstimpuri zguduî le trăsuri îi clătinau trupșorul întepenit. Într'un tirziu își ridică încet capul și-i trimise lui Vasile o privire de o nestîrșită tristeță. Apoi capul ei se plecă din nou, și bărbatul abia auzi în șoaptă:

— Nul!

— Îți mulțumesc, Vilma. Dar pe iubire nimeni nu e stăpîn. Cum nu m'ai iubit tu, așa te-am iubit eu dela întuele întâlniri. Și adevăratul vinovat sint eu: eu trebuia să vad din bună vreme că-ți sint indifereent. Dar, pe dragoste nimeni nu e stăpîn! Și, după ce începui să bănuiesc, tot mai nădăjduiam că mă înșel, tot mai speram că poate mă vei iubi. Minciuna dintre noi trebuia să înceteze de mult.

Vilma își ridică din nou capul, și aceeași privire de adîncă tristeță din care spaima se topise acum cu totul.

— Eu nu cred în căsătorii întemeiate pe minciună. Nu le-am dorit, nu le doresc, nu le pot încuviința.

Nimeni n'are dreptul să nenorocească pe de-a roabele său, să se facă stăpîn pe sufletul urva, dacă acela nu e dat de bună voie. Vina mea, grea și fără putință de îndreptare, este că, deși aveam a ceașă credință această convingere: iubirea nu m'a lăsat să dărim mî de vreme minciuna. Voința era slabă. Și din voința slabă pornesc nenorocirile vieții, copilă mea!

Vilmei îi părea că Vasile îi vorbește une ori din mari de părtări. Vorba el, într'adevăr, sau visa dînsa? Dacă era bărbatul său, cum îi putea vorbi atît de liniștit, așa de imaterial parcă, despre lucruri ca acestea, care, iată, pe ea, deși nu se gînd se vr'odată la ele mai amănunțit, începeau s'o ardă, punîndu-i sămînța focului în fiecare particulă din trup? Ea, cînd se văzu singură cu el, cînd zări pădurea, se îngrozî de moarte. Și iată omul care ședea lingă dînsa n'o atîngea nici cu o vorbă aspră! Vocea lui era așa de blîndă! Era bărbatul său care-i vorbea? În răstimpuri își ridică ochii și-l privea în taină. Dar poate nu este Vasile! Niciun fel de milogeală, de nepuțință nu se mai deprîndea din lăta asta plină de energie și luminată parcă de ceva metalic.

Vasile tăcu un răstimp, privind întins pe de-asupra capul ei care se opintea, arcuindu-și spinările, pe dealul către pădurea din Valea Ploului. Nu mai era mult pînă deasupra.

— Decît vinovatul de căpetenie sint eu Vilma. Dintru tot ce a urmat, înțelegi? Pe tr'u tot. N'am decît o singură desvinovățire: iubirea rea mare mă făcea să cred că mă înșel, sau că nădăjduiesc în viitor. Și mai era ceva...

Ei tăcu, și vocea lui se întunecă de odată. Vilma își ridică instinctiv privirile spre el.

— Nu puteam avea voința trebuincioasă, fiindcă nu era vorba de mai puțin decît de însăși viața mea. Lămurînd situația, simțiam că-mi smulg rădăcinile vieții mele. Am fost laș! Mai prețuiam viața, mă prețuiam pe mine însumi. Pînă cînd tu mi-ai arătat că nu s'nici cit un fir de nisip, că nu am preț nici cit o mină de aur. Din despretul tău, din ura ta, din doîna de-a termina mai răpede cu mine, am înțeles că rădăcinile acestei vieți pot fi, foarte bine smulse, fără să se vîmească lumea că i-ar lipsi ceva. Și simțiam că pentru tine merită să fie smulse: Nu puteam să te las să cazi atît de jos: prea mult adorasem acest suflet!

Vasile își deschise larg gura după aier. Crezu că se înneacă.

Pentru înăia oară, în întreg drumul, Vilma avu o pornire de ură. Teama de necunoscutul spîe care pornise de acasă, apoi groza de Vasile cînd se văzu și gură cu el, așteptarea de a se descoperi odată taina acestui drum, trimise undeva în fundul sufletului simțimentul ei de ură.

(Va urma)

Cocostircii fîntinilor

*La răsplintii vechi de țară,
In amurgul roș de vară
Cumpele de fîntini
Își atîrnă peste pîscuri
Singeratele lor pîscuri
Lungi, de cocostirci bătrîni...*

*La răscurci, visînd supt cer,
Cumpele din pripor,
Cocostirci cu plisc de fier
Stau infipți într'un picior
Și privesc în depărtare
La apusul roș de sînge
Cum imbușoratul soare
Își rostogolește-o mînge
De vîpăie — pe razoare...*

*Negri cocostirci bătrîni,
Ginatori și singuratici
Priveghînd lingă fîntini,
Cînd aud glas de buratici,
Prin stușuri verzi de girle
S'adîncesc în mîștină:
După broaște și șopîrie
Și năpîrci de baștină.*

*Iar apoi din ierburi coapte,
Speriați din vis chimeric,
Cînd dă soarele în noapte,
Cocostirci de întuneric
Își iau zborul către pîscuri,
Peste cîmpul singuratic,
Fulgerînd supt zări, din pîscuri
Șarpi cu solzii de țaratic...*

Ion Buzdugan

Cu No. 30 s'a încheiat seria cupoanelor de premii. Cititorii noștri sunt rugați a le trimete administrației ziarului „Universul“ pentru a li se libera bonul de participare la premii.

Regina noastră

de N. IORGA

Articolul de mai jos ni-a sosit prea urziu pentru a fi trecut în numărul din revista noastră închinat României. Il publicăm astăzi ținând cu tot diandinsul ca măcar azi cititorii să cunoască frumosul studiu închinat Suveranei sale în „Revue française“.

E citva timp, nu voi spune câți ani, dar nu e de ieri, de când a venit din Anglia îndepărtată printre Români o princesă, care cunoaște fără indoială geografia, îndrăznim să spunem chiar istoria; dar atît cît se poate ști cînd ai abia șapte-sprezece ani, cînd ești de națiune engleză și mai mult încă, atunci cînd ești princesă, nepoată chiar a unei mari regine, a împărătesei Indiilor.

Nu e nicio indoială că nimeni la Curtea României nu s'a crezut dator să spună noii sosite că această țară cu văi umbroase, cu largi țărini bogate, adăpostite supt zăpezi, cu codrii bătrîni putrezind uitați, are o frumuseță proprie numai ei, o frumuseță, care trebuie descoperită.

Nimeni nu a luat de mină pe străina care ar fi putut rămănea o străină ani îndelungați; ca să o ducă în cutare colț plin de taină și de răcoare pentru a-i lămuri farmecul bisericuței care își înșirue suprașteașina de șindrilă stîlpișorii fațadei, desvîluind cu modestia unei flori cîmpenești covorul învristat cu chipuri și vederi sfinte.

Nimeni nu a îndemnat-o să vorbească țaranului care trece pe drum, purlînd pe plele străvechea căciulă frigiană, sau să întrebe pe fetița sprintenă, care își îndoeste la fiecare pas talia sveltă în cămașa împodobită cu flori fantastice, strînsă în cingătoarea care prinde fota cu desenuri arhaice. Nu cred că i-a mărturisit cineva taina că aici se vorbește o adevărată limbă romană de rost bun latin și că sînt aici oameni, cari, fiindcă nu au avut guvernantă, nu cîripesc estuși de puțin cu o sută-două de cuvinte franțuzești învățate, frase de o pretenție copilărească.

Maria, princesă a României, veșnică școlărită, supravegheată de aproape într-o curte, în care regulele convenienței monarhice erau aspre și dure, a descoperit singură toate aceste lucruri.

Nu vom spune că posedă un accent românesc desăvîrșit, nici că poate spune pe dinafară seria de o sută sau două de domni ce au stăpînit în țară.

Un lucru e sigur, că ea cunoaște

mai bine decît oricine, cari sînt cele mai frumoase locuri din Regatul său și care este deasemenea cea mai de valoare dintre lucrările de artă pe care le adăpostește schitul, în care nu intră, de cele mai multe ori, decît un ciudat erudit și cîțiva țărani lipsiți de orice cultură.

De-ar fi numai atît și încă ar fi de ajuns ca să merite să fie iubită cu acel fel de stimă pe care oricine e liber să o dăruiască sau nu.

Însă acești naivi fabricanți de lucruri frumoase, trăind într-o țară, care are uneori o strălucire aproape ca în basme, sînt făpturi omenesti al căror suflet nu-l poți cunoaște decît în contactul cu o mare durere au o grea încercare. Erau fără indoială, în anturajul acestei prințese destui oameni, cari, fiind Romîni, sau pentrucă erau Romîni, nu se îndoiau de calitățile acestui suflet.

Și iată că veniră fără veste două războaie. Unul pentru libertatea sud-estului Europei, altul pentru unitatea rasei.

Aceia care nu se inspiră din bi-

bliotecile noastre, avu ideia de a-și apropia urechea de această viață, care supt liniștea ei înșelătoare începea deodată să fiarbă. A înțeles de ce e vorba și, cum pentru dînsa a înțelege însemnează a lucra, s'a apucat de treabă cu curaj.

Noua regină a fost în tot timpul acestor mari și grei ani o foarte bună camaradă. A fost o foarte bună camaradă în spitalele unde bîntuiau boale de care putea muri — și a fost greu bolnavă cînd a părăsit cel din urmă pat de soldat în agonie — a fost o foarte bună camaradă în tranșeele, în care vitejii anonimi se svîrcoleau în noroiul înșingurat, a fost o foarte bună camaradă și atunci cînd în fața biruînței trufase a năvălitorului s'a împietrit nebiruită într'un suprem gest de dispreț.

Dealungul istoriei va întovărăși cu vraja, cu truda grea, cu mila ei dulce momentul suprem al națiunii, căreia li bănuise gîndurile negrăite, sentimentele tainice.

Și toate acestea alcătuiesc pentru gloria sa mult mai mult decît nimicul aurit pe care îl poate da obiectul, foarte banalisat astăzi, care se numește coroana.

Trad. din „Revue française“ de
V. Cîrlogea

Acum vioara plînge

*La hanul din răscruce,
Aseară m'a oprit
Cărarea care duce,
Pe șesul nesfirșit,
Spre casa unde plopii
De strajă la cerdac,
Uitați, își scutur' stropii
Pe florile de mac...*

*Era și lăutarul;
Zicea și-acum de dor
Că se 'nceșta paharul
De gura tuturilor,
Și stau învinși flăcării
Cu sufletul răpus,
Privind spre largul vîin
La soarele 'n apus...*

*Cu valuri de răcoare,
Veniau de pe livezi
Suspînuri de mioare
Și muget de cirezi;
Și ianurile grele
Și finul, ca și-atunci,
Pornise către stele
Mîneasma de brîn tunci...*

*Dar tot mai trist apasă,
Mai trudnic, mai barbar,
Pe fiecare masă,
Pustiul din umbrar;
Și trunțile se 'nclină
Săbatice, și nu-i
O dungă de lumină
În ochii nimănui...*

*Clipiau lunatec zorii
Pe culmi, cînd am piecat,
Și'n urmă 'nsoțitorii
Zbătîndu-se-au oțtat
De-a prins să curgă'n spume
Pirăul adormit...
Și nu mai știu anume
Pe unde am rătăcit...
Cu dragostea mi se stinge
Și han și lăutar...
Acum vioara plînge
Și vinul îi amar.*

G. Tutoveanu

FETELE BOIERULUI DUMITRACHE

Stringindu-și tartanul vechiu pe umeri, cucoana Săftica luă pe furis de după sobă o sticlă goală și ieși din iatac, lăstându-l pe bătrîn singur.

În vremea asta în odaia fetelor se aprinsese ceară cu desvaluiri de lucruri și cu urmări afară din cale nenorocite. Nora intrase tîmnd și fulgerînd:

— Auzi dumneata?, se gîndește boierul să mai îmi facă și *morală*, după ce că n'a fost vrednic să ni stringă un ban de zestre. După ce c'a prăpădit și tot ce-a mai avut!... Damblagiul!...

Mioara, de pe canapeaua pe care-o țintuia boala, se ridicase dintre perne, cu glasul stîns, întretăiat de tusă:

— De ce vorbești așa Nora?... Nu-i frumos. Te pedepsește Dumnezeu. Ni e tată. El ni-a dat viață... și ne-a crescut cu dragoste, pe toți. Dacă azi e bolnav și sărac, nu e vina lui.

— Nu-u-u?... Dumneata a' face mai bine să-ți ții gura, miorlăito!... Mai bin te-ai scula dintre perne, și-ai căuta o slujbă și și-ai cîștiga astfel laptele și ouăle pe care le mînci de pomană!

Dela fereastră, unde cîția un roman, Viorica sări încruntată:

— Nora, ai inebunit? Ce căsu-nezi acum pe Mioara?

— Las'o, las'o să zică tot ce-i place, scinci bolnava... N'am să mai mînc nimic, nici n'am să vă mai stau povară, acasă. Mine chiar, mă duc la spital, da... la spital... ca orice sărac!

— Du-te unde-i pofti!

— Nora, isprăvește!..., nerușinat!

— Tu să isprăvești. Să nu-mi țipi și să nu mă judeci pe mine, că pe urmă e rău. Am un dinte otrăvit cu care pot mușca pe toată lumea.

— Cum ai spus?... Cum ai spus?... Domnișoară, te rog să mă lămurești!

— Numai decit, dacă-mi ceri. Mă rog, dumneata care-mi faci pe sfînta, spune-mi: unde te găsi?... Aseară la ora unsprezece?... Poftim?... N'aud răspunsul.

Viorica pâlî. Își prinse timplele în mîni și abia putu îngîtima:

— Ești nebună de-a binelea!... Aseară... pe la... unsprezece... da... plecăm dela Farmacie.

— Ei bine, Nu. Ieșai dela avocatul Bănculescu din Ulița Zorilor. Farmacia o'nchiseși la nouă. Dîm-nul te așteptase în dosul bisericii

unde v'ați întîlnit, te condusesse la el acasă și-acoia... și-i mai bine ca mine, ce s'a petrecut acolo... De unde ștu? Eram în urma voastră, și mie nu mi-e rușine s'o mărturisesc. M'am dus *vis-a-vis* la Micloș Papanopol, cu care trăiesc de două luni.

Urmă o clipă de tăcere omortoare. Viorica se nărui pe pat și și infundă capul în perne gemînd. Bolnava vru să strige ceva, tuși, se înecă și înroși batista. Cucoana Săftica, intrînd în aceeași clipă pe ușă, cum dădu cu ochii de batista însingerată, se răpezi spre canapea:

— Mioara, fetița mamei!... Ți-e rău tare?... Vai de păcatele noastre! Săriți, fetelor..., dați o mîna de ajutor.

— Aier, duce-ți-mă... la a...ier! Mă'nec!...

În iețacelul rece cu miros de doctorii, — ca un cîntec de candelă pe sfîrșite, respirația greoaie a Mioarei punctează aierul cu fașii scurte de timp.

S'a lăsat dusă cu canapeaua lingă fereastra deschisă și, infolită pînă la git, respiră cu lăcomie dureroasă, aierul proaspăt. Afară e o zi caldă de iarnă cu soare firav. Strașin le picură lenovoase, iar de pe crăcile pomilor vrăbiuțe rebegite, arîpînd în soare, scîtură în aier căciulițe de zăpadă afinată. Bolnava pare c'a uitat tot ce-a auzit rostindu-se mai ad neauri în iatac. Cum se uită afară, în neștire, simte doar în git un nod amar, iar în mînte îi pîlpîie o singură lumîniță: să moară mai răpede. Din gîndul ăsta, o trezește vocea Norei.

— Veni! să ni spui ceva, mamă?

— Doamne, doamne!... Cu rău ce-i fuse bieter Mioara, chiar că uitasem. Adevărat, veniam la voi c'o rugămînte. Dacă veți schimbat — spuse ea către cele două slujbașe — dați-mi cîteva piese să-i cumpăr dumnealui niște...

— Nu-i nevoie să ne mai spui ce. Poftim!..., îi întinse Nora două piese a cite cinci lei. Bătrînei i se lumînă chipul, strînse banii în pumn și plecă cu grabă spre ușă. Cînd să treacă pragul însă, un ciucure dela tartan i se agăță în ivorul de fier, și tartanul i-alunecă de pe umeri. Ceia ce ferise ca de obicei cu grija, stringînd la subțioară — sticla — acum o da de gol. Se roși ea un copil și trecu grabită pragul...

Intorcînd capul, Nora întîlni privirile umede ale Mioarei și a-

celași gînd făcu să li se înfrățească inimile: „neamul Gorgănenilor se stinge în chip nemernic!...” Cuvintele de tot: cu care moșul lor, Andrei Gorgăneanu, îi eșise pentru cea din urmă oară din casă, acum doi ani cînd venise să ceară soco-eală lui vîru-său Dumitrache pentru vînzarea pădurii dela „Fetele-Crasnei...”

Și, pe dată, îndrîjirea se rupse din inima Norei, asemeni unei coarde prea întinse. Se aruncă de gitul Vioriciei, o aduse pe canapea lingă Mioara și, dînd drum curat lacrimilor pînă atunci stăpînite, li acoperi obraji cu sărutări:

— Iertați-mă fetelor... mai ales tu, Mioară. Iartă-mă. Sintem niște nenorocite!... Adecă, toți în casa asta sintem niște nenorociți. Acum ați văzut și voi aceia ce ni e ra rușine să mărturisim c'o știm, fiecare din noi: *mama bea*. În fiecare zi ni cere supt diferite motive, banii..., și cu acești bani nu-și cumpără altceva decît băutură pentru ea: vișinată, rom, liqueur sau coniac, în sticla pe care o ascunde veșnic supt tartan. Bea pînă se amețește, apoi se cucă și doarme, doarme ceasuri întregi, să uite de noi, să uite de iata, să uite de sărăcia în care ne-a aruncat isprăvile fratelui Voicu și slăbiciunea lor... Pîngeți, surioare dragi!... Lacrimile ni sint singura avere!...

De cele petrecute în iatacul fetelor, boier Dumitrache nu știe nimic. Zidurile cubului bătrîn sint prea groase ca să poată auzi ceva. Șade buimac în jeț și și deapănă în mînte întreg firul vieții. Boală, nenorociri, un copil rău — singurul urmaș bărbătesc, pe care, tot nădăjduind să-l îndrepte, l-a pierdut și cu el și averea. Iar acum, acum Nora, care-i necinstește numele, Nora, care-i îngroapă în rușine mindria și cîntea celor cînei sute fără zece ani, în cari Gorgănenii toți au fost fruntea boierimii muntenești... În jurul lui pustiu unei dureri și mai mari: cele mai multe din vechile neamuri de boieri munteni, s'au stins ca și neamul Gorgănenilor. Pricina?... Pentru unii Parisul, cărțile ori femeie. Pentru alții nenorocirile, copiii răi. Și, pentru toți, slăbiciunea cu care s'au lăsat pe mîna argaților ajunși ciocii. Desprețul lor de lumea cea nouă, care i-a îngropat după un an, fără umbra unei păreri de rău. Și-odată cu ei, s'a dus toată curățenia, tot sufletul și toate obiceiurile cele bune de demult... În tîrgul copilăriei lui, azi stau pustii curțile și

grădinile Zăgăneilor, ale Joimăreștilor și Bordeenilor, ale lui Ștefanache Ursu și Costache Bărățanu. Din cu bul adormitului boier Manolache Lupoiu, treti-țogofăt, Beznea măcelarul și-a făcut han și coteneată de porci la drumul mare. Doamne!... Doamne!... Ni se sfărâma cuiburile și ni se fring arpile... Mor Vulturii și Șoimii, iar peste ei și cuiburile lor se fac tot mai negre și mai mari circurile de ciori; corbi flămânzi, stinci fără șoimi... cuiburi sfărâmate!... Stărimate, da. La fel cu mulți dintre *azi lui*; trebuie, grabnic, s'o sfirșească. După o astfel de cadere și rușine, un boier de neam nu mai poate trăi. Trebuie să moară așa cum s'a născut, cum a trăit și cum credea să închidă ochii: Viță muntenească, mândră și curată, singe din singele vornicului Gorgan. Decît rușine la bătrînețe, mai bine în pămînt, alături de oasele celor adormiți, moși și strămoși cari-l așteaptă acolo în bolta de lingă altarul bisericii Sfîntului Ioan.

Iată-l că se ridică din jeț și se trîște cu hotărîre spre sicriu. Deschide *Psaltirea* pe paginile căreia în atîția ani de suferință și-a odihnit sufletul, caută un loc alb, netîpărit, și scrie grăbit patru rînduri rare:

„Mi-am făcut rugăciunea. Dumnezeu, care-mi vede durerea, să mă ierte. Ingropați-mă lingă taica. Iarăși, să nu mă plîngeți pe mine și sufletul inegurat în rușine al Norei, care mi-a fost cea mai dragă dintre fete. D.“

Fără o lacrimă se orrește în fața icoanelor, spune *Tatăl Nostru* și se'nchină larg, bătînd trei mătîni. Apoi se'ndreaptă spre pat. Panoplia grea de arme vechi îi zîmbește cu scîlpîri prietenoase de oțele și colori calde ale chilimului strămoșesc. La pistolul cu două țevi pe care-l păstra totdeauna încercat, îi încearcă cocoșele și capsele, apoi vine în fața ogînzii prinsă în păretele opus icoanelor. Desface vesta și cămașa în drep-tul inimei, apasă țevile reci pe carne și trage amîndouă piedicele. Un ritu de foc pare că-i sbucnește supt țîța stingă, o moleșeală dulce îi cuprinde tot trupul, o perdea de catifea neagră i se lasă peste ochi, e ușor, ușor ca un fulg și... trupul i se rostogolește, zgircîndu-se scurt, pe covor. Prin ochiul de sus al ferestrei, un colț de soare i-aruncă pe fruntea albă o coroană de raze. Urmașul celui mai vechiu neam de boieri munteni adormia pe veci...

Acum cîțiva ani, într'o zi de toamnă, mă întorceam în trăsură, cu tata, dela via părintelui Macarie Saftu, din Mălăești. Cînd, ajunși în Valeni, am dat cu ochii de cuibul boierului Dumitrache Gorgăneanu, mi-am simțit inima strînsă ca într'un elește de ghiță. În cîțiva ani numai, în cari viața mă rupese de leagănul copilăriei, ce prăbușire... Porțile dărăpănate, curtea vraște, ușile și ferestrele căzute, păreții umezi cu tencuiala coșcovită, prin crăpăturile zidurilor tufe de iarbă, odăile caselor, pustii, mîni străine tăiaseră și podoaba de nuci și creși a grădinitei ce străjuiau odată în fața pălimarului cu cerdac de piatră. Singuri teii rămăseseră lingă porți în picioare, bătrîni și girbovi, cu frunzele pâlte de brum-nopților reci.

— Mai știi ale cui au fost curțile și casa asta?... mă întreba tata, vîzîndu-mă pe gînduri...

— Curțile..., casa?...

— Da, da. Ia adu-ți aminte! Veniam de multe ori aci cînd erai mic.

— Așa e, tată. Veniam de multe ori aci. Eu mă jucam cu niște fetițe cumînți, alergînd în lungul pălimarului aceluia pustiu, răscolînd toate colțurile grădiniței și-a grădiniței celei mari din fund, iar dumneata cu mama sfătuiată ceasuri întregi eu doi bunii bătrîni colo, în umbra cerdacului, azi dărăpănat...

Să-l odihnească Dumnezeu în pace pe bietul nenea Dumitrache, vărul bunicului... Dar, dumneata mai știi: Fetele, fetele ce i s'au făcut?

— Apoi, cea mititică, Mioara, era oficioasă. A murit la cîteva luni după ce s'a împușcat bietul taică-său. Celelalte i-au îmbrobodit min-tea mai ășii, au făcut-o să vîndă tot ce mai avea aci și... și-au luat lumea n cap. Aud că bat străzile Bucureștilui. Hamanale l.

Și tata privi în lături, intristat, neputînd împărtăși ceia ce-i inegurase sufletul... Leșisem din tirg fără să-mi dau sama, cînd hinu, Vasile, birjarul nostru, își zoria fugarii cu chiote și plesnituri de biciu. Să te mea și de noaptea care ne putea prinde pe cîmpul Teșanilor, dar mai ales de mîntii vineți din miază-noapte, cari fumegau a vreme rea.

Tata, după o lungă tăcere, întoarse capul îndărăt spre tirg. Șezu așa cîteva clipe, apoi, oftînd greu, aruncă în aier un:

— Săracu? nenea Dumitrache!... Săracu!... Și-si îngropă două lacrimi, grăbit, în batistă.

Sandu Teleajen

Desnădejde¹⁾

*Ploaie și vînt,
Lacrimi pe geamuri,
Frunze și ramuri
Toate-s pămînt.*

*Ce drum s'apuc?
De-atîta ploaie,
Lutul mă'ndoaie,
Toate se duc.*

*Din tot ce-a fost
Nimic nu vine,
Regrele, suspine
Sînt făr' de rost.*

*Să uit a mă frînge
Mă duc... și beau...
Dar fără să vreau,
Inima-mi plînge.*

G. Nikita

1) Din volumul de poezii „Prăbușire” supt tipar.

ȘARPELE

Viziunea îndepărtată, pe care-o credeam mistuită în noaptea trecutului, se limpezi cu puterea și adevărarea lucrului peîrecut în clipa de față, căci în copilărie am trăit o întîmplare căreia îi dătorez cea dintîiu lecție de amarăciune și pătrunderea celui dintîiu adevăr din acele, nespuse de puține, pe care le închide viața.

Scena aceasta am văzut-o repetîndu-se apoi mereu. În mi-lioanele de forme ale întîmplărilor

vieții n'am deslegat decît esența celor imprimare pe simțirea copilului care eram atunci.

De-asupra și spre apusul Tecuciului, se întinde un podiș care se prăbușește în grindurile Siretului. Într'o margine a platoului se întin-zia pădurea Falcenilor.

Tatăl meu, om cu gînduri de gospodării mari, dar mijloace puține, cosia de ani poienile pădurii. Timpul coasei era prilejul celor mai multămite zile ale mele.

Săptămîni întregi rătăciam prin tainițele pădurii, în aromirea finului înflorit, gîndind cele dintîiu gînduri din lungul șir al celor care aveau să-mi hotărască soarta, mai tîziu...

...Era 'ntr'o dimineață caldă, cu cer senin și cu o boare care abia susura pînă în frunzișul stejărișului. Apucasem pe o cărare care undoa mai tare ca toate acelea pe care le cunoșteam.

Depart, în urma mea, ciocăniau bătăle cosașilor, cari-și ascuțiau uneltele. Bătăile lor sunau din ce în ce mai slabe, mai nelămurite. De la o vreme nu mai auzitu decit zumzănitul solemn al pădurilor, care pare o rugă sau un îndemn la tăcere.

Sufletul mi-era liniștit, gol de orice înfiorare, în goliciunea aceea a copilăriei, urzită parcă anume să poată primi în ea întregul unei priveliști, unei înțiriri, cu toate amănunțele, cu toate vibrațiile, cu toată puterea lor de întipărire.

De-odată, dinaintea mea, dintr'un tufiș, țîșnira două achișcături. Împărecherea sunetelor, ori șirul gîndurilor și vorbelor omeneste, nu pot prinde nici cînd adinca realitate a unui fapt!.. Desnădejdea, spaima chemării sfîșietoare a celor două țipete păsărești nu le vor putea zugrăvi, nu le vor putea face pricepute toate nuanțele vorbeli, adunate din toate graiurile de pe pămînt!..

M'a urmărit totdeauna gîndul că, din negura vremurilor cele două țipete pe care le-am auzit în dimineața aceea, au fost accentele cele mai complexe, cele mai sfîșietoare, cele mai zbuciumate, din toate cîte au răsunat vre-odată supt cerurile tuturor lumilor...

Și se făcu tăcere... O tăcere grea, plină de întrebări, de temeri, de nehotăriri... Două țipete mistuite în imensitatea hăurilor!..

Încremenisem înspăimîntat sfredeliu cu privirile locul unde nu se vedea, de unde nu se mai auzia nimic. În tufiș, între ramurile întreșesute, nu se auzia nici o mișcare care să-mi deslege taina celor două strigăte.

Apoi un ram începu să se miște. Atunci zării doi pui de macăleandru cari tremurau ușor și abia zăriră. Ferindu-se costîș se ridicau pe creangă, încet, cu puteri din ce în ce mai slabe. Aripile, încă în tulleie, li căzură răsfirate, tremurînd. Capetele li se plecaseră pe spate. Plîsurile, încășuite, se deschideau cu mișcări silnice, dureroase, ca și cum s'ar fi înăbușit. Ochi, mici

ca două gămălii de bolduri, răsfrîngeau priviriile cele mai îngrozite pe care le-am văzut sau mi le-aș fi închipuit vre-odată...

Vor fi întrezărit ceva, în mintea lor de păsăruici nepricepute?... Vor fi așteptat vre-un ajutor, de undeva?... Li vor fi nădăduit dela mine?... Nu știu! Dar în stropii acela de smoață se schimbau în fulgerări cele mai grăitoare priviri de invocare și de groază desnădăduită.

Li vedeam rotindu-se, cercetînd golul din preajmă, apoi întîindu-se grozavi cu ape de ghiță, ca ipnotisați, undeva, în jurul ramurei, pe care o clătinau din ce în ce mai tare, ca pe o vergea de oțel, mișcată printr'o vibrație creștîndă.

Înima mi zvîcni, stîngele imi năvăli de cîteva ori spre cap, apoi... parcă mi se sîc cu totul!... Pe același ram se prelingea un șarpe...

Se înclăia atît de încet, mușchii li se zgîrciau cu atîta stăpînită mișcare! Capul li se învîrta la o atît de nepreschimbată depărtare de creangă, în cit nu mai părea întruparea unei ființe vii, ci cel mai precis resort al unei mașinării desăvîrșite!.. Doar ochii, cu priviri metaice, amețitoare, stăpînitore, li păstrau neclintirea punctului de privire, față cu mișcarea chinător de înceată a trupului!..

Puii tremurau din ce în ce mai încet, mai pierduți în somnul care-i cotropia, iar șarpele se apropia, se apropia mereu, ca cea mai oarbă sentință a pămîntului!..

Distanța se micșorase aproape cu totul. Șarpele se opri!.. Apoi, cu aceeași încetineală, începu să se ridice și să se încovoale înapoi, încercuind ramura în inelele cozii. O ultimă scuturătură de aripi și o singură înfiorare a trupșoarelor abia împănate!.. Piepturile li se umflară. Ai fi zis că, în clipa următoare, corpurile lor frave trebuiau să zbucnească, fărîmițîndu-se în puzderii!.. Și aripile li se înmuiară brusc, iar capetele li se aplecară unul spre altul, îngemănîndu-se, ca moarte.

Tîvda lată, pătată de cele două scinteie, de ochii acela ai tîrtoarei, se opri, și de odată cu plecarea capșoarelor lor, li țînti cu priviri grozave!..

Nu știu de unde am avut puterea acela, dar pădurea cloconi de țîpătul pieptului meu strîmt!.. Mă prăbușisem peste tufiș!

Cînd, după cîteva zile, am retrecut pe acolo, supt același fiunzar, pe

același ram poate, fluiera un forian... Cînta vesel, sătui, plin de sănătate, bucurîndu-se de razele soarelui, care se prelungeau printre frunze, într'aurindu-i penele de borangie.

...De atunci am trecut ani... ani mulți, grei și furtunateci. Dar priveliștea aceea m'a urmărit cu stăruința îndărătnică, apăsătoare, nelăturătoare a unei sentințe... glăsuțită o dată cu înfăptuirea celei dintăiu pîrticele de viață de pe pămîntul acesta care o ocrotește și o distruge!

Privirile acelea, ochii acela, amintirea mi-i zugrăvia cu puterile grozave ale celor dintăiu întipăririi puternice din viață...

Și de-odată trecutul peri. În ureche-mi tremură ca o șoaptă:

— Eu sînt!

Sării îngrozit și privii spre tablou, dar chipul perise și, ca dintr'o prăpastie ce se deschisese în perete, se desprindea un șarpe uriaș... Șarpele, înmîit de mare, al amintirii mele, de pe tîvda căruia sfredeliu ochii din trecut, îngemănași privirilor care se desprindeau din portret!..

Trecutu în odaia alăturată... Același șarpe!..

Cînd mi-am revenit, femela aprinsese lumînările și sta aplecată asupra mea.

— Ți-a fost rău!

Privii spre tablou. Din rama bronzată ochii mă țîntulau necruțători: Eu sînt!

Femela mă întrebă larăși:

— De ce nu te culci?... Poate, țî-i rău?

— Ochii... șarpelui!.. Uite-ți!

În zilele următoare, ea mă privi și mai nedumerită. Stăruia mereu:

— Ai slăbit... Poate nu țî-i bine?... De ce nu vrei să spui?... Vremea s'a potolit. N'ar fi rău să pleci!.. Aici e casă afurisită, nici eu nu mai stau!.. Mor de urit! Am să mă 'ntorc acasă, la lași! Iar zilele treceau.

Crivățul amuțise. Troienii se mîpînziau nămornici, albînd întinderile și ștergînd totul supt nesfîrșirea albului lor.

Eu nu mai plecam. Stam ceasuri întregi privind spre portretul de deasupra patului, țîntuit de ochii acela pe cari de-abia acum li înțelegeam în deplinătatea puterii lor distrugătoare...

În vraja lor, mă pierdeam ca'ntr'o nouă Nirvana.

II

După zilele visolului, urmă un rastimp de liniște. Parcă și firea obosise de atîta zbucium. Nu se mai clintia un ram, o steluță de

zăpadă nu mi m șca din locul ei.

Dacă ți-ai fi făr...uit privirile, așa ca să nu mi vezi nimic din înlocmirile omenești și ți-ai fi înplănit vederea numai pe sălbăticia necuprinsurilor mute ale troienelor, neîndoios, ai fi avut înaintea ochilor cea din urma înfașurare a pământului... Mțenia întinderilor albe te făcea să viețuiești răstimpul cea, care va dura poate o veșnicie, după ce viața se va fi stins între marginile lumii noastre pămîntești.

Apoi începu să ningă grozav și liniștit. Din neștiuturi scoborau fulgi mari, ca niște pene presărate din aripile vînturilor înlănuțuite. Ca o moarte albă îmbrățișa pămîntul.

Intr'o după-amiază, cineva ciocăni în ușă. Găzda mea intră. Mă privi tot ațit de rece, cu ochi tot stit de muți, ca și atunci cînd îl văzusem pentru întâia dată.

Se așeză într'un jilț, în fața mea, și mă privi lung.

— Dumneata ești bolnav, domnule Udrea!, hotări el. Dumneata ești... foarte bolnav!.. N'as vrea să trec peste datoria mea față de un... oaspete, dar trebuie să plec de-aici!... Ești prea tînăr ca să înțelegi unele lucruri și să poți înfrîna unele gînduri.. De aceia ar trebui să te duci, ca să-ți liniștești gîndurile acestea, domnule Udrea!.. Poate ai vre-o boală ascunsă,... poate ..

— Eu ?, izbutiiu să-l întreb.

— Dumneata!.. Mi-a spus femeia...

— Uritul!.. Mi-era urit. . Mă chinu'a un gînd!

— Tocmai gîndul acesta... poate să fie de vină!, mă curmă Neculai Virnav. — Și... aici, pot porni unele gînduri!.. în casa asta trălesc numai... gînduri!..

De ce l-am curmat?... Poate ca să-l ridic o bănuială?... Dar, deodată, începuu să-i povestesc întâmplarea de demult, trăită în copilăria mea, în pădurea Furcenilor din ținutul Tecuciului. Vorbiam răpede, nespuse de răpede. Am povestit mult, grozav de mult. Cred că, în ceasurile acelea, prin gura mea a ieșit cea mai adevărată, povestire cea mai apropiată de adevăr a unei întâmplări.

Neculai Virnav mă asculta cu privir: pline de înțelegere. Pe chipul lui se desfășurau toate amănunțimile istorisirii mele. Din cînd în cînd, privirile i se nșintuiau pe tabloul de de-asupra patului..

Isprăvisem de mult. El părea că urmărește un gînd și-o nalucire.

Azoi vorbi:

— Dumneata nu mai ești bolnav! Ai ajuns pe marginea aceia a prăpastiei de unde te poți prăvăli... ori unde!.. Acum te înțeleg și mai bine. pentru că, înaintea d mitale, am înțeles însumi attea lucruri pe care, dacă le-ai trăit, cîndva citeva clipe, eu le zilesc aproape de o viață...

— Ce-ai înțeles?

Bătrînul mă privi lung, stăruitor. O urmă de mila i se tăie în ochi: apoi perî în frîngerea unei clipiri care-i undi privirile ca supt trîmba unor lacrimi.

— Domnule Udrea!, du-te!.. Ca să înțelegi de ce te alung, am să-ți spun ceva... dar, cele ce ți voi povesti, n'ai să le spui la nimeni, cel puțin... cit voiu trăi eu..

Tăcu. Iși prinse capu 'ntre palme, apăsîndu și ochii supt degetele străvezii. Stătu o vreme așa, ca și cum ar fi voit să-și limpezească șirul gîndurilor. Într'un tîrziu, începu să vorbească atit de încet, încit deabia îl auziam:

— Pe mine... nu mă chiamă Neculai Virnav. Numele acesta l-am împrumutat... Ai să înțelegi de ce.

...Cîndva, pe locurile acestea ale dumneavoastră a trăit un rege nenorocit.. Pe-aici au trecut mulți oameni de felul lui! Poate pentru că-i îngăd la.. sufletul larg al neamului acestuia moldovenesc, călit în vitejii și vitregii și prețuitor al mării înfrînte de izbeliști... Poate că...; Dar, cine știe să descoase talna celor ce-s date „să fie așa“, — și cine se poate încumeta să răspundă: de ce-a fost să se îndepline astfel, și nu altfel?... Ce l-a adus pe-aici pe Hatmanul Mazepe?... Ce furtuni l-au mînat aici, și nu în alte părți pe... Iacob Basilikos... și pe atîți alții?... Cine s'a gîndit că avîntul regelui meu avea să se frîngă și să se stingă pe plaiurile acestea?...

Poate, vrei să știi care a fost numele meu ce adevărat?... La ce folos? N'are să-ți servească la nimic,—căci niciodată n'am să pot fi cel ce am fost, sau cel ce ar fi trebuit să fiu!.. Azi nu-s decît un om, ca oricare altul, și nu-mi aștept de cit același stîrșit... al pămîntului care nu te întreabă nici cine ești sau ai fost nici cum te chiamă, cînd te privește în sinul lui.

Ei!—dar nu despre asta începușem să-ți vorbesc!

Venisem cu regele meu. Lăsasem departe, în țara mea de la Miazănoapte... dar, cite nu lăsasem acolo? La ce să-mi mai aduc a ninte?..

Pribegisem îndelung prin cu-

EPIGRAME

Definiție

*Ma'ntrebi, ce e o epigramă?
E, uite-așa, o telegramă
Concisă, sprintena—șireata—
Și 'ntepătoare ca săgeata.*

Antichitatea

*Antichitatea mi-i ruină,
Pe care crește mușchii modern:
Antichitatea-i o grădină
Cu flori care zimbesc etern.*

Epigonism

*Pentru-a gusta filologia
Ce s'a tăcut după Hoșdeu,
Ar trebui să-i niți pe-acesta:
O face ea, dar n'o pot eu.*

Unui latinist

*Cunosc un dascăl de latină
Sever, de'n lume samăn n'are:
Examinare sa divină
El a făcut... exanimare.*

V. Bogrea

prinsul neamului nostru și... ne întorceam.

Poți înțelegi d-ta, ce vra să zică: să te întorci „acasă“, după ani de pribegie?... Nu!... chiar dacă ți-aș putea spune, cit de lămurit, ce simți atunci..., tot n'ai să mă pricepi, — pentru că niciodată nu poți înțelegeîn deplinul lui lucrul nevăzut, faptul netrăit...

Mă întorceam acasă, în țara braudului verde, în care sufletele oamenilor sint curate ca zăpezile iernilor, și ochii lor.. limpezi ca apele străvezii ale lacurilor nenumărate, care împinzesc locurile noastre!..

Ne întorceam..., o mină de oameni, ducînd în sufletele noastre din mărirea trecută doar lumina amintirii ei.

În sufletele acestea întrezăriam căminele îndepărtate, ca pe alte lumini mintuitoare, spre care zoriam cu aripi de erete...

Dar, acele ce-s „date să fie“... se întâmplă!..

Așa povestia, dragii mei, acel pe care noi toți îl știam drept Neculai Virnav, și așa își urmă el istoria vieții:

„Pe vremea aceia, atit de îndepărtată, pe aici nu erau alte drumuri decît părțile schimbătoare aproape dela an la an: cărări de piclor, ori tăieturi de șleau. Pe așa drumuri întâmplătoare ne întorceam

noi, cei puțini, dintre mulții plecați odinică!

Ajunserăm prin părțile acestea. Călea trecea pe de-așupra unei rupături. Și «datul» s'a împlinit!.. Călele mi-a răpăgat. S'a prăvălit. Când l-am ridicat, piciorul îi era zdruncinat. Codrul ne încunjura de toate părțile. Nici urmă de locuință omească.

— Vedeți-vă de drum!.. Vă ajung eu!.. Așteptați-mă la întilul popas! Și-am rămas în urmă. Dar, după ce i-a trecut fierbințele, călele a început să șchioapete mai tare. Cu încetul se opri.. Noaptea venia. Descălecău și-l luău de friu..

Cum a fost?... Ce fel am răătăcit călea? — Nu știu.. Dela o vreme, o lumină se încrustă în beznă.. Am luat-o spre ea și.. am ajuns aici.

Purtam monștrul strălucit al oștii regești și-al rangului meu, și porțile mi s'au deschis pe dată, la vremea aceia țirzie, de noapte.

Pe stăpîni nu i-am văzut. Mi s'a arătat un iatac și am rămas singur..

A doua zi, când m'am deșteptat, era țirziu. Soarele se urcase sus.. Abia atunci mi-am dat sama că locuința aceasta era una din rarele case, la fel cu cele în care nu mai pășisem de-atîția ani: un culb larg, în care se îngrămădia tot ceea ce se putea rîvni..

Cineva mă scoase din gânduri.. Stăpîna mă aștepta în cerdac.

Începui să-mi pregătesc cuvinte de mulțumire, ca pentru împrejurară de-acelea și față de oameni isteți, în cumpănirea spuselor, cum îi știam pe boierii noștri.. Am ieșit.

Dar, gura mi-a rămas mută. Pașii mi s'au oprit..

Neculai Varnav tăcu. Zvirli o privire fugară spre portretul din părete și rămase pe gânduri cîteva clipe.

„Trebuia să vezi... ceia ce eu am văzut trăind aievea, pentru că să poți înțelege de ce-mi uitasem cuvintele de mulțumire, pe care mi le pregătisem... pentru că mă încremenuseră ochii aceia, cari m'au țintuit aici pentru vecie!.. Lucrurile acestea nu se pot povesti, ci doar se trăiesc, arare.

— Măria-Voastră e încă obosit?

Cine-mi vorbise în limba mea?.. Avui pe-o clipă vedenia țării spre care năzuiam!.. Cum? — Ajunsesem atît de curînd?..

Cînd îmi orîndui gândurile, eram dinaintea ei, lingă ea, și nu știu ce căldură ciudată mă învâ-

luia, înfiorîndu-mă așa cum nicio dată nu mai simțisem puterea fiorilor.. Soarele ce ne scâldea în lumina lui, strecurată printre frunzele răuștii, ori ochii aceia? — ochii pe care nimeni nu-i va mai întilni niciodată printre oameni?

Mi-ai istorisit o împrejurare din copilăria dumitale, și asta m'a făcut, poate, să-ți povestesc și eu o întimplare, căreia dumneata i-ai început trăirea în simburele ei, eu i-am desăvirșit-o în zîlirea cea mai mistuitoare.

Dacă te-aș întreba azi, după atîta vreme: ce te-a făcut să te prăbușești peste tufa aceia, din care își născuau privirile uluitoare ale răpunerii, ai să-mi răspunzi.. Hei! ce-ai să-mi spui, nu va prinde nici pe departe adevărul puterii care te-a aruncat spre cei doi ochi.. Nici mila, nici simțul jertfei pentru ființele care-și așteptau răpunerea nu te-au năpustit într'acolo!.. Inșu-mi am întilnit asemenea priviri, și, sub vraja lor, m-am prăbușit țîrînd după mine pe toți ai miei, poate, și cine știe ce rosturi ale multora, care-și puneau încă nădejdea în viața mea! Eu i-am răpus pe toți și atîtea, supt chemarea unor asemenea priviri..

— Măria voastră, nu călătorește mai departe? mă întreabă într'o zi gazda mea. Și un zămbet tăia privirile și chipul.

Tacui. Ce poate să răspundă acel care nu mai voiește nimic? Acel care-a uitat cu totul cine și ce era? De unde venia și încotro se îndrepta?..

O urmă de dărzie, cea din urmă din viața mea, se răscolî — o altă dată — din rămășița, care fusesem odată „eu“ și îngînău:

— Ba da!.. Am să plec! Dar dacă m'ar fi întrebat: unde? N'aș fi știut ce să răspund.

— Măria Voastră poate să rămînă cît vrea, dacă-i plac locurile noastre!..

Zece ani am trăit astfel. Și'n răstimpul acestor zece ani s'au întimplat atîtea lucruri!.. Eu, cel de pînă atunci perisem, ca mistuit de puterea unor vrăji, iar în locul celui pierit, firea, în tainicele ei cumpăniri, făcuse să se ivească omul care sînt și pe care toți mă cunosc.. Neculai Varnav, prefăcutul în boier moldovean și bărbatul celei din urmă femei dintr'o spiță aleasă a neamului acestuia, printre care trăiesc acum..

Viața mea era ștearsă pentru lume. Aici nu venia nimeni. Tot pămîntul, toată lumea, se restrînsese în două frîngurele negre, cu răs-

frîngeri verzi, cu punctări de aur din care formau niște priviri grozave! Totul încăpea numai între laturile curții, după cum, azi, toată viața de atunci s'a îngrămădit în cutia asta a capului meu, în care-și mai are ființa, ca o chinuitoare a minții.

Așa a trecut vremea aceia.

Într'o zi, nevastă-mea a perit. Nimeni nu știa încotro plecase. Din curte nu lipsia decît un rădvan și vizitiul bătrîn, care de mult se cerea să se tragă spre părțile lui, către munte.

Pe-o masă găsi un petec de hîrtie: „Așteaptă-mă!“

Ce să-ți mai spun?... Am așteptat mereu!.. Și țînji așa boierul Neculai Varnav, care se împrejmuise de toate nimicurile găsite pe urma nevastei plecate, care răscolise șipetele și saltarele adunînd răvașe, însemnări, gânduri pe care ea și le limpezise în scris, și din care am priceput că o chemaseră largurile lumii, pe care le colindase cu ani în urmă.

Aștepta neclintit boierul Neculai, către care se'ndreptau din cînd în cînd portrete de acestea de care-mi vezi casa plină, chipuri zugrăvite de meșteri mari, de prin țerile pe care ea le cutreiera. Iar, de la o vreme, nici ele nu mi-au mai venit. Și eu așteptam, pentru că de pretutindeni ochii aceia mă țintuiau, și niciun grăunte din suflet nu putea să mi se desrobească de supt stăpînirea lor neînțeleasă.

Neculai Varnav tăcuse. Tărzii, cînd lumina iatacului începu să se pînjenescă, el se ridică și privi spre părete; ochii portretului străpungeau întunericul, care nu putea să-i umbrească. Apoi se'ntoarse spre mine:

— Drumurile s'au uscat!.. Codrul a inverzit!.. Du-te!

Și a ieșit.

Am rămas sigur, împreunîndu-mi gândurile cu spusele bătrînului.

Luminile s'au aprins, apoi s'au stins, iar eu mă zbăteam în grozăvia visului.

Pe'ntinderile lumii, între cer și pămînt, hăul era cotropit de un șarpe uriaș, care mă încercuse, înnăbușîndu-mă.

Mă zvircolam în silinți grozave. Izbiam. Mă sfîrșiam.. Închideam pleoapele, lovînd în neștire, lovînd mereu, să nu mai văd ochii aceia, mîile de ochi care străpungeau noaptea, lemnul, plătă...; să-gețile acelea de fiacări se îngrămădiau, totuși, în doi ochi, cari nu erau ai nimănui, ci plutiau în a-

dîncimile unei nopți fără de ființă...
Tresării. Zorii străbătuseră prin ferestre. Priviu în preajmă. Imi ridicău ochi spre tablou... O gaură pata locul privirilor de până aseară.

Ce-a fost? Cine i-a rupt din pînze?... Sudorile imi îmbobonau fruntea. Ridicău mîna să-mi ștergă fața... O arsură mă săgetă. Din pumnul meu căzură niște gogoloșe de pînză uscată...

M'am îmbrăcat. Am ieșit. Mi-am căutat vizitiul, de care, în ceasul acela mi-am adus aminte, ca de un om de care, parcă mă despărțisem abia în ajun

..Și am plecat...

Grigore Udrea tăcu. Iși trecu mîna uscată peste frunte și privi undeva, departe... spre niște zări văzute doar de ochii lui.

— Și ce s'a făcut, cucoane Grigore, cu Neculai Virnav?... E mult de-atunci?, întrebă cineva, cu un zîmbet ușor de neîncredere.

— Azi am optzeci de ani, răspunse boierul. Pe atunci aveam douăzeci... Și, cînd am plecat din casa lui Neculai Virnav, el trecuse de vîrsta pe care o am eu acum...

— Dar... el, ce s'a făcut? Mai sînt curțile acelea?... Le-ai mai văzut vre-odată?...

— Tîrziu, am aflat că le-a mistuit focul. Am trecut pe-acolo, după mulți ani... Pe vatra curții de-odinioară e un cîtun... Povestiau bătrînii că, atunci cînd casele au luat foc, boierul Neculai n'a lăsat pe nimeni să se apropie, sau să scoată ceva din flacări... Singur bătrînul alerga pretutindeni, înșirînd focul, unde-i părea că-i prea slab, bombănind mereu: Așa!... Așa!... Să nu mai rămînă nimic!... Să piară tot! apoi a încălecat pe un cal, care aștepta înșelat...

— Și?

— Și, încotro a apucat, nu a știut nimeni și nici nu s'a putut afla!...

Eug. Boureanu

Iapa popei Vasile

— Co zici, Profiro, de iapa noastră, întrebă cu glasul ușor înduioșat, preotul Vasile Melinte, din Cîrligi, pe soția sa. A eam îmbătrînit, e chioară de ochiul sting, se cosește la picioare și s'a muțat de tot la mers.

— Apoi, dă, părinte, răspunse cucoana Profira preoteasa, cusururile istea i le cunosc cam de mult. Ni facem trebușoarele cu dînsa mai bine de zece ani. Ar fi vremea s'o vindem cuiva. Iaca, mîni e zi de tirg la Piatra. Pleacă cu iapa disdeditimează și trage în gazdă la hanul lui Altăr Baraf. Jidanul acela e om de treabă și vechiu prieten al nostru. Poate ți-a găsi el vreun geambaș să ni cumpere pe Luța... Da, zău părinte, să-ți spun drept, tare-mi vine greu, oarecum, să mă despart de ea.

— Îra, Profiro, și mneata îi tot dai cu cele petrecute de demult! Mi se rupe inima 'n două cînd imi aduc aminte!... Cu Luța am dus acasă la ginere-mieu, la Serbești, pe Henuța noastră, mireasă. Cu Luța îi aduceam Henuței, cînd era fetișcană, străițe și jucărele. Cu Luța am îngropat pe biata maica... Iapa asta a fost față la toate lucrurile mai de samă din casa noastră. Nu știu, zău, dac'oi vinde-o, chiar așa degrabă.

Preotul Vasile, cum era pe la sfîrșitul cînei și golise o ulciacă, cam bărdăhoasă, cu tîmîios, își șterse cu podul palmei o lacrimă, ivită în colțul genelor.

— Părinte, zise cucoana Profira cu sprincenele încruntate, eu, de și-s o biată femeie slabă, da-s mai tare de suflet decît mata. Mă duc să-ți fac cafeaua. Pe urmă, să știu c'am să-ți pregătesc bucceluța de mers la drum. Să te culci mai de vreme astă sară, fiindcă, mîni, ai să pornești, cînd s'o crăpa de ziuă, la Piatra.

A doua zi, la revărsatul zorilor, preotul Vasile a plecat cu iapa la oraș. Luța nu-și schimba de loc pasul. La trap poate să fi mers acum vreo zece ani, la galop și mai de mult, la zile mari. Acum, umblă „trei-trei, trei-trei”, după vorba Moldovenilor, așa ceva între trapul mic și pasul domol.

Preotul o lăsa în voia ei și ținea hățurile, doar ca să cîrmească pe drumul cel bun la vre-o răsruce, iar bicu nici n'avea.

De ce să bati biata iapă? Ce, parcă era să meargă mai repede? Nici nu suferia Luța sfîrcul bicu-

lui. Avea năravul să zvirle tare, dacă îndrăzniai s'o croești pe spinare. Preotul, cunoscîndu-i firea, a moțait pe capră tot drumul de vre-o poștă și jumătate, de la Cîrligi până la Piatra.

Aproape de rohatca orașului, lingă podul de peste Cuejdiu, e un loc destul de mare, unde se ține iarmaroc de vite în fiecare Duminică.

Pe drum popa-și făcea socoteală cîte parale să facă iape. Să ceară trei, patru sute de lei? Oare n'a fi prea mult și s'or speria musteriii? Cum să știi cînd te paște norocul? Apoi, după ce va vinde pe Luța, are să-și cumpere un cal nou, tînr, voinic, așa de vre-o patru, cinci mii de lei...

Nu-l cunoașteți, poate, pe părintele Vasile Melinte de la Cîrligi? Om de vreo șazeci de ani trecuți, se ținea bine. Mic de stat, roșcovan la față, cu barba albă-roșcată, cu ochii mici, negri, vioi, preotul este un om foarte bun la inimă, răbdător și iertător. Sătenii săi îl iubesc ca pe un sfînt. Cucoana Profira, preoteasa, destul de iute și minioasă în tinerețe, se mai domolise cu vremea și greutatea vîrstei. Gospodăria lor e vestită în tot ținutul.

Luța se opri de la sine la hanul lui Altăr Baraf, cunoscînd locul.

Hangiul, cum zări pe preotul Vasile Melinte, sări ars, din fundul dughenii și, făcîndu-și drum cu coatele prin mulțimea musterilor, salută cu deosebită grijă pe vechiul său prieten.

— Bună dimineața, părinte. Da, ce mai faci? Da', cucoana Profirita-i sănătoasă? Da', duduia Henuța cum o duce cu copiii?... Vai de mine, dă-te, răpede, jos de pe capră; nu vezi c'ai înghețat de frig? Acuma-i toamnă, vremea s'a răcit de tot. Hai înăuntru, să-ți dau un păhăruț de drojdie, să te mai încăzești. Ori, dacă ți-e foame cumva, am niște pastramă cușer proaspătă, bine potrivită din chiperiu și usturoiu... He, he, d'apoi mustul ce-am căpătat aseară dela via lui cuconu Leon, dela Bozieni, — chihlimbar topit, zău, să n'am parte de fata mea Rebeca, că balabusta, dă, e cam bătrînă acuma, taman ca și preoteasa matale, cucoana Profirita, să-i sărut mîinile...

Preotul intră în circimă și trecu în odăița din fund, unde erau trei mese. La una, neocupată, a luat loc Sfîntia Sa. La masa din față, stăteau Afilache Puia, plutonierul

Universul Literar

Cuponul Nr. 30.

Străngeți complet aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului” printre cari 2 CASE. și 2 VILE.

— Tragerea în toamnă — Cititi în „Universul” lista premiilor.

jandarmilor din Budești, cu notarul Toader Hanganu. La altă masă erau mai mulți Evrei bătrini din Piatra, Moise Alamaru, Leiba Iarăs, Herșcu Badraganu și vestitul samsar Lupu Geambașul.

Hangiul Altăr Baraf sosi, curînd, cu o strachină de pastramă friptă și o oală cu must, așezindu-le pe masa preotului, cu care a cinstit un păhărel, două.

Convorbirea dintre oaspeți, vechi cunoștințe, deveni generală. Toți se plîngeau de scumpetea vieții și de netrebnicia ocărmuirii. După ce preotul li povesti dorința sa de a-și vinde iapa, la un moment dat, Lupu Geambașul s'a sculat tiptil și a dispărut.

Preotul Vasile, după ce s'a săturat bine cu de toate, a plecat să vadă cum merg treburile prin iarmaroc.

Lume multă. Vite și cai frumoși. Pe fonduri de culoare brună și cenușie răsăriau petele viu colorate ale vestitelor cojoace moldovenești, cusute cu arniciu roș, negru și brodate cu fluturi aurii. Oamenii erau vioși, vorbăreți, mulțumiți.

Iată și jupin Lupu Geambașul. — Părinte, cit ceri pe iapa matale? Am auzit, adineaori, la han, că vrei s'o vinzi. Poate să-ți găsesc vre-un mușteriu.

— Bine, Lupule, mă duc să aduc iapa și, dacă mi'i putea-o vinde, am să te mulțimesc indetul. Lupu Geambașul s'a uitat puțin la iapă și, auzind de preț — cinci sute de lei, — a strîmbat din nas, i-a spus popei că nu face și a plecat.

Preotul, cam supărat pe sine de prețul prea mare pe care îl ceruse, era gata să se reîntoarcă la han. De-odată doi Evrei tineri se opriră în fața sa.

— Ai iapa de vânzare, părinte? Ce frumoasă iapă! Dacă vrei o mie de lei, noi ți-o cumpărăm chiar acum și putem să-ți dăm și un cal bun în loc.

Popa a rămas înmărmurit de bucurie. O mie de franci pe Luța lui hodorigită! Se vede c'o fi de neam arăpesc.

Tîrgul s'a isprăvit răpede. Cumpărătorii au plătit prețul, apoi și-au dat întîlnire cu preotul spre seară la han, ca să-i aducă un cal tânăr și frumos în locul iepei.

Toată ziua popa a umblat te-leleu Tănase prin Piatra.

Pe înserate, se întoarse la hanul lui Altăr Baraf. Cei doi Evrei tineri îl așteptau în cerdac, mincînd sămîntă de floarea soarelui.

Au plecat cu toții la grajd, unde i-au oferit preotului, în locul Luței,

o iapă neagră ca pana corbului, cu coada scurtă, bine țeseiată, cu copitele văcsuite glanț, — pentru trei mii de lei ultimul preț.

Evreii au înhămat iapa la trăsurica popei și, cînd i-au dat un biciu, chiuind și strigînd „hi, frumoaso“! a pornit deodată într'un trap nebun: de abia puteau tustrei s'o țină de hături.

— Ei vezi, părinte, iaca ce iapă grozavă ți-am adus noi. Parcă a mîncat jăratec, curat iapă năsdăvană, pe legea mea, zise unul din cei doi tovarăși, mic la stat și negricios.

— Taică, răspunse popa, abia răsufînd și gifiînd pe cînd se scobora din trăsurică, nici nu mai stau la tocmeală. Haidem în han să vă număr banii și să beau al-dămașul.

Cît ai clipi din ochi, jupinul Altăr Baraf, li-a adus ouă răscoapte, saramură de obleți și pirjoale cu murături pipărate, însoțite de o cană mare de must profiriu.

Tîrziu popa Vasile, turlac de-abinelea, a pornit la drum și, după o scurtă noțială, a adormit cu hăturile în mină.

Incepuse să bureze binișor. Prin ce minune se va găci numai de cit, iapa cea nouă, cu ade-vărat năsdăvană, s'a oprit drept la casa Sfinției Sale, din Cîrligi, deși popa dormea dus.

A doua zi dimineața, cucoana Profira, preuteasa, trezi dintr'un somn adînc pe preot, scuturîndu-l cu putere.

— Hai, scoală, Vasile, scoală și du-te la grajd să vezi ce scofală mi-ai făcut eri, la iarmaroc.

În grajd, era desartu. Iapa cumpărată de popă drept neagră ca pana corbului era, acum, vîrgată de dungi galbene și negre. Fusese vopsită de geambași și, din cauza ploaiei din ajun, boiaua se prelingea pe podele.

Preotul Vasile a rămas incremenit.

— Bine, bre, omule, răcnia cu-coana Profira tremurînd de minie, — la vîrsta ta, să te lege de gard doi jidănași geambași la găinări? N'ai văzut că e tot Luța noastră? Am recunoscut-o aseară după o creștătură la urechea dreaptă... Te-au chiorit cu nia de franci, ca pe urmă să-ți șteargă trei mii... Va să zică drumul de ieri la Piatra, ne costă două mii de lei și o bătae de joc... Ce bine te-au vrăjit cu vîntul luat de iapă la 'nccercat, d'apoi, 'mneata se vede că n'ai mai auzit de geambași, cari dau miez de pine cu rom ș'apoi li pune rogojina 'n cap și-i bat ceasuri întregi, ca pe urmă la ham, speriați, să rupă hăturile în goana nebună... Vai, — vai, Vasile, ce-are să ne mai ridă lumea, cînd va afla de pățania noastră.

Preotul asculta aspra dojană a soției sale cu un suris de nesfîrșită bunătate.

— Lasă, dragă Profiriță, liniștește-te, așa vrea Dumnezeu, ca Luța să moară de bătrînețe în grajd la noi. Ar fi fost chiar păcat să se sfîrșească biata iapă ruptă 'n bătăi la cine știe ce Cotiugar din Piatra... Doar, cu Luța mergeam la oraș de aduceam străițe și jucărele Ilenuței cînd era mititică. Dar... vezi... urmă preotul Vasile cu glasul sfișiat, pe vremea aceea, fata noastră era pe lîngă noi. Acum e măritată, de parte, și-am rămas singuri, singurei, să ne sfădim dela niște biete parale...

Cucoana Profira se uită lung, cu o jale nespusă, la bărbatul său, apoi, deodată, se aruncă în brațele preotului, plîngînd cu hohot de dorul fetei.

N. N. Lenguceanu

Prin cultură, la înfrățirea spirituală a omenirii

Alături de eforturile, mai mult sau mai puțin sincere ale diplomaților în direcția consolidării păcii între popoare, se observă, de la războiu încoace, tendința tot mai puternică a unei apropieri între intelectualii de pretutindeni, în același scop al asigurării păcii.

Tot felul de asociații intelectuale internaționale: cluburi, ligi, federațiuni, insufletește de cea mai nobilă ideologie umanitaristă, — lu-

crează în toate părțile lumii pentru a adînci în conștiința universală idelle noi evanghelii sociale.

Niciun mijloc însă nu poate servi cu mai mult folos la durarea operei pentru înfrățirea spirituală a neamurilor, — operă ce răspunde unei generale și adînc resimțite nevoi sufletești, marcînd caracteristica cea mai de samă a epocii noastre — decît cunoașterea cit mai de aproape a popoarelor între ele, în

ceia ce viața fiecăruia în parte are mai intim și mai adinc omenesc. Cunoșcându-se așa cum sint, cu păcatele și virtuțile lor, și nu așa cum au interesul să le arăte oamenii de afaceri, politicienii, oficialitatea, — popoarele se vor înțelege; și înțelegându-se se vor simpatiza, se vor iubi și stima.

Popoare cunoașteți-vă! — aceasta trebuie să fie lozincă tuturor luptătorilor pentru înfrățirea spirituală a omenirii, pentru pace...

De nicăiri nu poți cunoaște mai bine sufletul întreg al unui popor decât din operele artistice izvorite din adincul misterios al vieții lui naționale. Artiștii sint tipuri reprezentative, caracteristice și resumatice ale neamurilor cărora aparțin; opera lor va fi astfel, în chip firesc, chintesenta unitară și armonică a datelor sufletesti ale unui popor, potențarea la cea mai înaltă expresie de etern omenesc a caracterului specific național.

Ne gândim mai ales la operele literare care, prin natura lor, pot fi mai totdeauna accesibile și altor popoare decât aceleia cărui aparține originalul, prin mijlocirea tălmăcirilor.

(În cazul în discuție, nu vom stărui nici asupra rostului estetic al literaturii în genere și implicit al traducerilor — punându-ne în contact cu cele mai desăvirșite producțiuni poetice ale omenirii din toate timpurile ni se dezvoltă și îmbogățește gustul frumosului, — și nici asupra celui pur educativ — ni disciplinează și inobilează sufletul făcându-l mai bun, mai simțitor, mai înțelegător: — ei, vom semnală atențiunii marele rol social al literaturii).

Nicio propagandă nu va duce mai sigur la acest rezultat al cunoașterii și apropierii între popoare de cum o poate face popularizarea operelor reprezentative ale fiecărei națiuni, prin traduceri bune și ieftine în toate limbile vorbite azi în largul lumii.

Polonii ar fi însemnat, poate, și astăzi pentru restul omenirii un popor care a strălucit odată în istorie și nimic alta, — dacă n'ar fi dat scriitori ca Sienkiewicz ale cărui opere, traduse în foarte graiurile, au arătat lumii fermeceate că trăește încă un nobil popor nenorocit, trezind simpatia și interesul Europei întregi pentru dînsul.

Măntreb dacă, fără marii scriitori, muzicanții, pictorii, ieșiți din sinul poporului polon, ar fi mai fost posibilă, astăzi, reînvierea Statului polonez.

Așa dar, arta și în special opera de creație literară, prin însușirea de a circula lesne, datorită traducerilor, a îndeplinit în totdeauna un măret rol social, constînd din aceia

ce a pregătit calea apropierii sufletesti între popoare.

Această însușire, am spune militantă, a literaturii trebuie să rețină în clipa prezentă atențiunea tuturor factorilor preocupați de marea problemă a pacificării popoarelor.

Marile reviste din Apus întreprind în cuprinsul paginilor lor „anchete” asupra mișcării literare din diferite țări, urmărind prin aceasta să informeze și mai ales să intereseze marile public pentru producțiile artistice ale străinătății. Traducerile ce se fac an de an, pe o scară foarte întinsă și în condițiile cele mai bune, vin să completeze această mare operă moral-socială a înfrățirii spirituale dintre popoare.

Intelectualii noștri și în deosebi scriitorii și oamenii de litere, cari sint așa de incredințați că participă la concertul cultural al Europei contemporane și că trăiesc în acelaș ritm de viață spirituală cu intelectualitatea apuseană, sint datori să dovedească aceste pretenții cu fapte. E timpul să vedem pe intelectualul român participînd serios și activ la marea operă de construcție a visatului „regat al umanității”; e timpul să se integreze în curentul ideologic al acestei vremi zămislitoare de mari prefaceri morale. „Federation Unimilor intelectuale”, „P.E.N. Clubul”, așteaptă aportul de

suflet, de entuziasm și credință al intelectualității românești.

Iar acest aport n'ar putea găsi o expresie mai fericită decât în înțelegerea spiritului în care activează astăzi soldații păcii și în realizarea, la noi acasă a desideratului prin cultură, prin cultivarea literelor ca forță moral-socială militantă, la înfrățirea spirituală cu restul lumii civilisate.

Un început, pe cit de lăudabil pe atît de necesar, ar fi îmbogățirea literaturii naționale cu traduceri îngrijite din scriitorii străini, și mai ales din operele scriitorilor aparținînd popoarelor vecine: Unguri, Bulgari, Sirbi, Cehi, etc.

Luînd contact cu asociațiile de intelectuali și scriitori din străinătate, cărturarii noștri vor putea găsi, pe de altă parte, mijlocul de a ne face cunoscuți străinătății, îngrijind cu binevoitorul concurs al acelor asociații traduceri din operele literare românești.

Și astfel, mai mult decât orice propagandă politică, va ajuta la apropierea popoarelor această cooperare a intelectualilor de pretutindeni, prin mijlocul culturii și al artei, singurele instrumente în stare să înalte templul înfrățirii între oameni, prin însăși forța lor de propulsie moral-socială.

N. N. Vasilu

CRONICA

Aspecte din literatura bulgară: prosatorul Elin Pelin.

Cunoaștem foarte puțin literatura popoarelor balcanice, deși adese ori această literatură merită să fie cunoscută. Așa, spre pildă, din scriitura Bulgariei moderne, abia dacă au răsbătut câteva crîmpeie din opera poetului și romancierului *Ivan Vazov*, — care este pentru literatura națională bulgară ceea ce era pentru literatura noastră, acum vre-o cincizeci de ani, Vasile Alecsandri; din literatura greacă contemporană nu cunoaștem, de asemeni, decât prea puțin, — iar despre producția literară a Sirbilor se poate spune că nu avem nicio cunoștință.

Lucrul nu poate să fie indiferent, fiindcă trăim foarte aproape de aceste popoare balcanice și așa fiind, trebuie să ne interesăm de viața lor sufletească, cel puțin tot atît cît ne interesăm de viața lor politică. Aspirăm de-sigur cu cea mai legitimă îndreptățire la hegemonia culturală în această parte a lumii; de aceea trebuie să ni și apropiem a-

ceastă lume, cunoșcîndu-i viața sufletească, obiceiurile, caracterul.

Literatura bulgară modernă s'a născut în exil, odată cu începutul luptei pentru independență. Pe la 1850, cînd regatul bulgar de astăzi era o miserabilă provincie turcească, orice putință de viață națională fiind cu totul exclusă, luptătorii pentru trezirea conștiinței naționale căutau peste granițe răgazul și siguranța, necesare operei lor de revendicări naționaliste. Și astfel, mulți dintre acești luptători au trecut la noi, în țară. Aci au găsit, nu numai obișnuita ospitalitate românească, dar în oarecare măsură și condițiuni mult mai prielnice de luptă. Iar, după suirea pe tronul Principatelor Române a Prințului Carol, naționaliștii bulgari s'au simțit mai la largul lor pe teritoriul nostru.

Încă pela 1852, unul din precursorii literaturii culte bulgare, *Raco Slaveicov*, publică la București opera sa „Pesnopoika”. Tot aci își publicară poeziile lor, *Botîgov* și *Stambulov*, prin anii 1873. Iar în 1870, unul din marii cîntăreți

bulgari anume *Raiko Zinzifov*; tîpări la Brăila opera sa de frunte. Cam la aceeași epocă marele prosator *Liuben Caravelov*, creatorul jurnalismului bulgar, scotea la București faimosul ziar „*Libertatea*”, care a jucat un rol determinant în pregătirea independenței bulgare.

Dela *Caravelov* la *Elin-Pelin*, literatura bulgară a făcut cam același drum pe care l-a făcut literatura noastră, dela „*Alexandru Lăpușneanu*” la prosa d-lui *Brătescu Voinești* și a altor contemporani. Raportul acesta exemplifică stadiul de evoluție la care au ajuns astăzi literile bulgare.

Iar, dacă ar fi să căutăm vre-o înrudire între opera lui *Elin-Pelin* și acela a vre-unui scriitor român, am găsi multe puncte de contact între *M. Sadoveanu* și acest pictor al satului bulgar care este *Elin-Pelin*.

Vom spicui mai jos câteva din datele caracteristice despre viața și opera scriitorului acesta, servindu-ne de studiul d-lui *Doncev* publicat în europeneșul cotidian bulgar, în limba franceză, „*La Bulgarie*”.

Dimitrie Ivanov, cunoscut în literatură supt pseudonimul de *Elin-Pelin*, s'a născut la 1878 într'un sătuleț *Bailovo*, de lângă *Sofia*. Încă de copil arăta o puternică afecțiune spre lecturile romantice, ceea-ce îl făcu să neglijeze foarte îndatoririle sale școlărești. De aceea nici n'a putut să urmeze la școală decît cursul primar și două clase gimnasiale. A mai încercat el să pregătească, în particular, și clasa a treia, dar fără succes, întregul lui suflet fiind cîștigat, cu totul, îndeletnicirilor literare.

Cum însă anii treceau și el ajunsesse la o vîrstă cînd trebuia să se gîndească și la mijlocul prin care să-și asigure existența, se hotărî să se facă învățător, carieră căreia se consacraseră de asemeni cei doi frați ai săi mai mari.

Și iată-l pe *Elin-Pelin* de mai tirziu dascăl la școala primară din satul său natal. Aici trăi mulți ani, de-avalma cu flăcăii de-o vîrstă cu el.

Niciodată însă nu simți el mai mult ca în acest timp vocația pentru creațiunea literară. Scria și cetia mereu. Într'o bună zi îndrăzni să trimeată o nuvelă la o revistă literară. Nuvela apărî. Soarta lui *Dimitrie Ivanov* era hotărîtă.

Povestirile care urmau îl impuse atențiunii lumii literare. În 1904 publică primul său volum, care se bucură de o primire binevoitoare din partea publicului. Acestui succes se datorește numirea sa în postul de bibliotecar al Bibliotecii Universitare din *Sofia*. Puțin după aceea, e trimis de ministrul Instrucțiunii, care-l preluja, la *Paris*. Întorcîndu-se din străinătate, intră la

Biblioteca Națională unde lucrează și astăzi.

Pînă la *Elin-Pelin*, satul n'a fost aproape de loc izvorul de inspirație al poezilor bulgari. El, cel dintîiu, l-a descris cu o superioară înțelegere artistică, în toată profunzimea și intensitatea. Satul bulgăresc a găsit în *Elin-Pelin* pictorul cel mai inspirat, iar țaranul bulgar pe adevăratul purtător de cuvînt al sentimentelor sale și al filosofiei sale practice. Cum era și firesc, peisagiul ține un loc de căpetenie în operele lui *Elin-Pelin*. Peisagiile lui se disting printr'o mare simplitate, prin coloritul lor patriarcal, prin plasticitatea primitivă a descrierii.

Niciun alt scriitor bulgar nu dăduse încă acele tablouri de-o eleganță așa de simplă, ale naturii și ale vieții cîmpenești bulgare. *Elin-Pelin* a dat literaturii bulgare adevărate perle de artă, produse ale unei creațiuni libere și spontane, făcînd din viața țărănească un izvor bogat de meditațiuni și creațiuni artistice. Înainte de apariția lui *Elin-Pelin*, acest cîntăreț dulce și emoționant al vieții rustice, satul bulgar era cu totul ignorat, străin de orice interes literar.

De asemeni trebuie să amintim că în domeniul literaturii pentru copii, *Elin-Pelin* ocupă unul din locurile de frunte. Prin istorioarele și poeziile sale a devenit favoritul copiilor. El le-a dat două volume de versuri, dintre cari unul, „*Cărțile de aur*” se bucură de o mare popularitate.

Acesta este în trăsături mari scriitorul bulgar *Elin-Pelin*.

Traduceri din opera lui ar împodobi literatura traducerilor în românește, literatură peste măsură de aservită operelor bulevardiere franceze.

La Universitatea din București studiază citeva zeci de tineri romîni din valea *Timocului*. Unii sint la litere. E de dorit ca dintre aceștia să se găsească citiva, cari să transpună în limba noastră operele de samă din literatura bulgară.

Sprîjin și îndrumare, vor găsi, sintem siguri.

N. N. V.

Un așezămînt tipografic. — La *Valenii de Munte* v chea tipografie întemeiată de d. *Iorga* în 1908 și-a reluat de aproape un an activitatea, în acciași clădire în care o din oară se tipăreau primele numere ale „*Neamului Romăresc*” și sumedenia de cărți cu care d. *Iorga* a dăruit cultura românești. Vechea tipografie „*Cultura Neamului Romăresc*” refăcută și adăogită cu nou material tehnic, a devenit astăzi „*D tina Romăneasca*”. Activitatea ei se află supt dire, ta

supraveghere a d-lui *Iorga*, a căruia grijă și bun gust se observă la toate lucrările reșite din atelierele „*Datnei Românești*”. Ultimele publicații ca „*Mélanges*”, „*S risori de Negus ori*” și „*Ca'endarul Ligei Culturale*” sint adevărateilde de execuție tehnică.

S.

„*La Vie*” din 1 Oct. 1925. Număr special pentru România. — *Revis a parisiana* „*La Vie*” publică un nou număr închinat României, la a căruia alcătuire a contribuit în bună parte d. profesor *Șerban. D. Louis Marin*, într'un articol prim se ocupă cu primele principii ale relațiunilor politice între România și Franța. *D. Mario Roques*, profesor la *Sorbonna*, publică o statistică a războiului, din care se vede că România a mobilizat un milion de soldați, la care a avut 250 000 oameni morți și dispăruți, ceea-ce constituie procentul cel mai mare dat dintre toate țările care au făcut războiul. Profesorul *Ed. de Martonne*, un cunoscător și un bun prieten al nostru, se ocupă de felul cum s'ar putea stringe și mai mult relațiunile franco-romine. *D. de Martonne* crede că aceasta s'ar putea realiza atrăgînd în Franța un număr cit mai mare de învățați, profesori, artiști și studenți romîni și trimînd în România cit mai numeroși reprezentanți ai culturii franceze. D-sa arată că un început s'a și făcut prin întemeierea Institutului frances de studii la București.

Numărul e complectat cu traduceri din *Eminescu*, *Goga* și *Plat*, cărora li lipsește în-ă, mult prea mult din caracterul originalului.

S.

Crème Simon

